

Historien om endnu en kommunesammenlægning

Af Finn Brunse

Som mange vil vide, og nogen var en del af, blev den nuværende Tommerup Kommune dannet i 1966 ved en sammenlægning af Verving, Brylle og Tommerup sogne. I øvrigt levende skildret af Arne Rasmussen i sidste års Jul i Tommerup. Nu er vi der så igen – ikke i 1966 – men ved en strukturreform med en endnu mere omfattende kommunalreform og opgavefordeling.

Og det er såmænd nok ikke den sidste. Når det er mere omfattende denne gang, er det fordi kommunerne løser flere opgaver nu end dengang. Desuden nedlægges Amterne, og opgaverne herfra skal bl.a. overtages af kommunerne. Store data-mængder skal sammenkøres osv.

Det er teknik – et stykke hen, men også et spørgsmål om serviceopgaver, som skal løses, og løsnes for at imødekomme de forventninger og behov borgerne har.

Den 9. november sidste år blev der så truffet den, i sammenhængen, historiske beslutning at Tommerup Kommune skulle søge sammenlægning med de 5 øvrige høj- og vestfynske kommuner. Dagsordenteksten er i uddrag nævnt nedenfor:

»Kommunalbestyrelsen besluttede på

mødet den 14. sept. 2004, at »Vestfynsmodellen« er den sammenlægningsmodel som Tommerup Kommunes Forhandlingsudvalg fik forhandlingsmandat til at indgå videre sammenlægnings/etableringsdrøftelser med ved en ny og ændret kommunestruktur med henblik på en kommunesammenlægning.

Kommunalbestyrelsen skal i forlængelse af denne beslutning godkende tilbagemeldingen til Indenrigs- og Sundhedsministeren, hvori det meddeles at kommunerne Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby og Tommerup sammenlægges til en fremtidig kommune pr. 1. januar 2007. De 5 Kommunalbestyrelser ser gerne Vissenbjerg Kommune som en del af en fremtidig Vestfynsk Kommune.

På den baggrund har der bl.a. været afholdt forhandlingsmøder mellem Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby, Tommerup og Vissenbjerg kommuner om en eventuel sammenlægning.

Forhandlingsudvalgene enedes i deres møde den 29. september 2004 om, at de 5 - 6 kommuner (Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby, Tommerup og Vissenbjerg kommuner) danner kernegruppen omkring dannelsen af en ny storkommune.

Vissenbjerg undlod at tage stilling til grundlaget, idet man afventer folkeaf-

stemningen den 9. november (Vissenbjergs borgere skulle ved en vejledende afstemning tilkendegive om de ville sammenlægges med Nordfyn eller Vestfyn) og kommunalbestyrelsens endelige beslutning den 22. november 2004.

De øvrige 5 kommuner – Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby og Tommerup – tilkendegiver derfor følgende:

De 5 kommuner ønsker at indgå i en sammenlægning, hvor Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby og Tommerup kommuner indgår som 5 ligeværdige kommuner. Befolkningsgrundlaget udgør samlet ca. 35.000 indbyggere samt et areal på 465 km².

Baggrunden for sammenlægningsønsket er, at kommunalbestyrelserne vurderer, at der blandt de 5 kommuner er en samhørighed, der bygger på historiske og kulturelle tilhørsforhold, sammenlignelige pendlingsmønstre og eksisterende kommunale samarbejder.

De 5 kommuner er ligeledes kendetegnet ved en homogenitet i forhold til befolknings sammensætning, indbyggertal, indkomstgrundlag og uddannelsesniveau.

Det indstilles til Indenrigs- og Sundhedsministeren:

- at kommunerne Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby og Tommerup sammenlægges til en fremtidig kommune pr. 1. januar 2007.
 - at kommunerne i »Vestfynsmodellen« bestående af Aarup, Assens, Glamsbjerg, Haarby og Tommerup gerne ser at Vissenbjerg Kommune indgår i en fremtidig vestfynsk kommune.
- Økonomiudvalget anbefaler indstillingen.

Kommunalbestyrelsen godkender i fuld enighed indstillingen. Og da afstemningen i Vissenbjerg viser meget markant tilslutning til »vestfynsmodellen« er det 6 kommuner der i december 2004 i fællesskab underskriver ansøgningen til Indenrigsministeriet. I øvrigt ved et fællesarrangement for samtlige kommunalbestyrelsesmedlemmer, hvor der blev taget fat på drøftelserne af et fælles værdigrundlag for den nye kommune.

Et navn skal der til

»Barnet« skulle også have et navn. Også det skulle besluttes af de 6 kommunalbestyrelser, fordi de nye kommuners navne

skulle indgå i den nye inddelingslov i løbet af foråret.

Vi havde allerede modtaget en række forslag fra borgere og Lokalhistorisk forening. Derudover blev der en fælles beslutning om at give borgerne mulighed for at indsende deres ønsker.

Baag, Vestfyn, Højfyn, Høj-Vestfyn og også Assens blev nævnt i de mange indstillinger, som vi modtog fra borgere rundt i alle de seks gamle kommuner.

På vores møde den 8. marts 2005 lå der så en indstilling, som nævnt i uddrag lyder som følger:

Borgerne i de 6 kommuner har nu i små 4 uger haft mulighed for at fremsætte forslag til den nye storkommunes navn. Både via annoncer i lokalaviserne og via hjemmesiden www.vestfyns-kommune.dk. Der er modtaget i alt 46 forskellige forslag til, hvad den nye kommune kan hedde, fra 236 personer.

Den Politiske Styregruppe har på sit møde d. 2. marts 2005 i Aarup drøftet de indkomne navnefor-slag, med henblik på at afgive indstilling til de 6 Kommunalbestyrelser/Byråd om den nye kommunes navn.

På baggrund heraf indstiller den politiske styregruppe i enighed navnet Assens Kommune, som navnet på den nye kommune fra 1. januar 2007, til godkendelse i samtlige 6 Byråd/Kommunalbestyrelser.

Det indstilles, at Tommerup Kommunes Kommunalbestyrelse godkender navnet Assens Kommune, som navnet på den nye kommune fra 1. januar 2007. Og således blev det. Med til historien hører, at der samtidig rundt om på Fyn, i de øvrige kommunalbestyrelser, forelå indstillinger, hvori der alle steder blev anvendt de fynske købstadsnavne.

Både sammenlægning og navn blev godkendt. Den nye Assens Kommune begynder sit virke den 1. januar 2007. Indtil da forbereder Sammenlægningsudvalget, som blev sammensat ved valget her den 15. november, arbejdet i den nye kommune, mens de nuværende seks gamle kommunalbestyrelser fortsætter i 2006. Der er ofte undervejs i forløbet blevet stillet spørgsmålet om strukturreformen nåede at blive et folkeligt projekt. Det kan være forskelligt fra sted til sted, men samlet set er svaret nok nej. Det var ikke et bredt funderet reformkrav der førte til reformen, og det er vanskeligt at gøre reformen meget nærværende fordi der var og til dels fortsat er så mange ubekendte. På de tre borgermøder vi har holdt, efterhånden som der var nyt at orientere om og debattere, var et gennemgående spørgsmål hvorfor en sammenlægning med Odense ikke var inde i billedet.

Svaret, nu som dengang, er at kommunalbestyrelsen foretrak den højere grad af ligeværdighed der er mellem kommuner med større ensartethed.

Folkeligheden var som nævnt ikke det mest fremtrædende element i strukturreformforberedelserne. Det giver nu den udfordring at få skabt sammenhængskraft i den nye kommune på de områder, hvor det vil være helt afgørende for fælles udvikling og vækst. Serviceudvikling, erhvervs- og beskæftigelsesfremme, bosætningsplaner og lokalsamfundsudvikling blot for at nævne nogle eksempler.

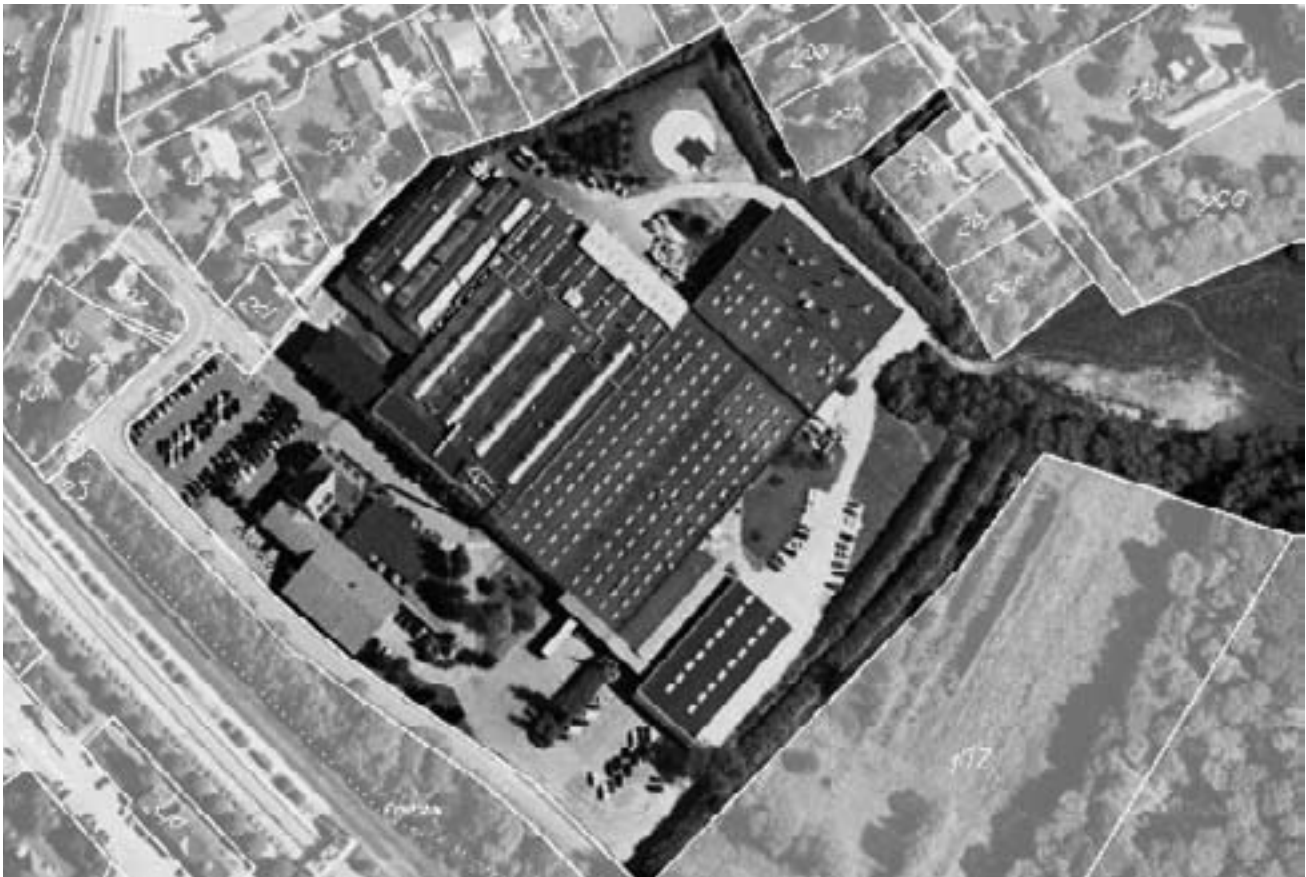
Det udgangspunkt vi har til den proces er ganske godt. Der har været og bliver fortsat arbejdet ihærdigt og konstruktivt, således at alt er klart til overgangen til det nye Assens.

Det kommer os til gode, efter min vurdering, at vi i den Politiske Styregruppe begyndte med vision og målsætning. Først drøftede vi derfor indhold og mål for senere at drøfte de mere organisatoriske spørgsmål og rammer.

I den planlægningsmæssige del af indstillingerne til Sammenlægningsudvalget er der peget på 6 centerbyer i den nye kommune. Sagt i spøg, var der ikke helt forståelse blandt de øvrige gamle kommuner for at nuværende Tommerup Kommune med sine 4 centerbyer skulle have 4 ud af 6 centerbyer. Deres opfattelse af centerbyer var åbenbart en anden end Tommerups, så det blev derfor (natur-

Finn Brunse på cykeltur.

Tommerup Erhvervspark.

ligvis kan man sige) til én til Tommerup. Det aktualiserede tankerne om at anskue Tommerup og Tommerup St. som et byområde.

Vores lokale Udvalgsudvalg foreslog etableringen af en natur- og golfpark på arealer imellem de to byer. En spændende tanke, som kombinerer en række gode målsætninger på det sundhedsfremmende og forebyggende område. Lige som det støtter op om andre fritids – og velvære-initiativer i området. Det bliver spændende at se om projektet kan realiseres. De foreløbige tegn er generelt positive.

Electrolux lukker

Det faktum og den overskrift overgik alt andet i en periode. 180 medarbejdere stod til at miste deres arbejde, når den nuværende tumblerproduktion er flyttet endeligt. Electrolux har haft stor åbenhed, først om undersøgelserne i forbindelse med flytning af produktion; senere om selve beslutningen om flytning.

Ikke hele produktionen flytter, ligesom visse andre funktioner forbliver.

Tommerup Erhvervsråd og Tommerup Kommune er i den åbne holdning Electrolux har til problemstillingen fra begyndelsen blevet orienteret og inddraget.

Der er dog håb

Ikke at tumblerproduktionen bliver i Tommerup, men ved at det gennem aftaler mellem Electrolux og en række lokale initiativer bliver muligt at etablere Tommerup Erhvervspark. Hvis det lykkes har globaliseringen fået baghjul.

Historien ganske kort

Electrolux meldte ud at virksomheden lukker ned i løbet af 2006 og overflytter størstedelen af produktionen til Thailand. Efter at det første chok havde fortaget sig, blev der på foranledning af flere etableret en bred arbejdsgruppe, som fik til opgave at se på hvordan vi sammen i Tommerup, dels kunne mindske de uheldige konsekvenser og dels kunne tænke nye tanker om anvendelsen af medarbejderkompetencer og bygninger. Det resulterede i at en lille undergruppe bestående af erhvervsrådets formand, interesserede aktører, Electrolux og Tommerup Kommune gennem et forløb i sensommeren og det tidlige efterår nåede frem til en aftale med Electrolux om salg af bygningerne til en kreds af lokale interessenter, Erhvervsrådet og Tommerup Kommune med overtagelse allerede fra årsskiftet 2005/2006.

Visionen med Erhvervspark Tommerup er at skabe rammer for nye virksomheder i Tommerup til glæde for områdets udvikling. Og det er vigtigt for alle parter at fastholde og udvikle eksisterende arbejdspladser i et innovativt og fagligt bæredygtigt miljø.

For Tommerup Kommune har det i hele processen været vigtigt at involvere så mange parter som muligt for at skabe bæredygtige løsninger. Og når det så viser sig, at initiativet resulterer i etableringen af Erhvervspark Tommerup med så stærke lokale erhvervsaktører, som det er tilfældet her, bekræfter det blot indtrykket af Electrolux's store velvilje overfor lokalsamfundet.

Tommerup Kommune er derfor klar med sin del af investeringen i Erhvervsparken. Og fra mig personligt skal der afslutningsvist lyde en stor tak til de lokale kræfter, som har arbejdet hårdt for at skabe dette gode resultat.

Ny kommune og lokal identitet

I løbet af 2006 bliver indholdet i den nye kommune besluttet. Mange kommunale ledere og medarbejdere arbejder i disse uger på at de indstillinger som skal forelægges Sammenlægningsudvalget. Et meget omfattende arbejde som jeg også vil benytte denne lejlighed til at sige en stor tak for. Vi skal skabe en ny kommune som skal have det bedste udgangspunkt for samlet set at leve op til visionen om at være den foretrukne bosætningskommune for borgere og virksomheder som ønsker at leve og virke i levende, naturnære, dynamiske byer og lokalsamfund. Sluttelig vil jeg rette en hjertelig tak til vores gode og aktive medarbejdere, ikke mindst til de skattemedarbejdere som fra 1. november er overgået til Told og Skat, I vil afgjort hæve gennemsnittet.

Jeg vil ligeledes til foreningsliv og samarbejdspartnere rette en tak for jeres store indsats som har gjort at Tommerup på en række områder har gjort en forskel. Tommerup er bl.a. kendt for sin tilgængelighed, kreativitet og »gode smag«. Det skal vi sammen med en god decentral service bringe med ind i Ny Assens.

Jeg vil samtidig benytte lejligheden til at ønske alle en glædelig Jul samt et godt nytår.

Jagten på den forsvundne jul

Af sognepræst Svend Faarvang

»Man går og si'r, at julen er blevet borte«. Sådan lød det i en julekalendersang for nogen tid siden. Og i år passer det måske mere end nogensinde før. Det er der mindst to årsager til. Den positive årsag er, at i år har eftersommeren været dejlig lun og lang, og efterårets farver har været smukke som næsten aldrig før. Det minder mig om de fem år, jeg var præst i Canada. Dér var efterårsfarverne hvert år uovertrufne, og det var noget, man kunne leve højt på længe. Men når efterårsvejret er smukt kan det altså være svært at nå at glæde sig til julen, inden den »pludselig« er der.

Men der er også en anden og mere trist årsag til, at julen kan være blevet borte for os. Det kan nemlig skyldes de forandringer, der er sket med os danskere og vort samfund. For lige nu er vi jo – lige som hele den vestlige verden – midt i en brydningstid. Vi lever i et velfærdssamfund, hvor flere og flere velfærdsgoder bliver en selvfølgelig del af vor hverdag. Men bliver vi lykkeligere af det? Og hvad stiller vi op, når vi konstant bliver udfordret på vores værdier. Og ved vi egentlig, hvilke værdier der er vore?

Julen (og påsken og pinsen med for den

sags skyld) er en vigtig del af det værdigrundlag, som er vores. Det handler om næstekærlighed, tilgivelse og fred på jorden. Det er det budskab, der lyder til os gennem evangeliet om Jesus Kristus, Guds egen Søn. I julen hører vi jo netop om, at »Fred kom til jord, Himmelens fred med Guds Ord. Æren er Guds i det høje!« Men bliver det blot til en december måned med gløgg og æbleskiver, gave-ræs og »Jingle Bells«, så er julen virkelig blevet væk. Fordi vi glemte det vigtigste: julens indhold, dvs. de værdier, som julen bestemt også handler om, og som vi ikke kan undvære.

I år er to store fynske personligheder blevet fejret. For både H.C. Andersen og Ambrosius Stub har haft »rund« fødselsdag. 200-året for H.C. Andersens fødsel er bestemt ikke gået stille af, mens langt færre har bemærket, at det i år var 300 år siden, Ambrosius Stub blev født. At de begge var dybt forankrede i de kristne værdier, der også i dag ligger til grund for vort danske samfund, kan vist ingen være i tvivl om. Og heller ikke, at julen og dens budskab var noget meget centralt for dem. Det kommer bl.a. tydeligt frem i flere af H.C. Andersens eventyr, og begge digtere er da også blevet repræsenteret i den nyeste udgave af Den danske Salme-

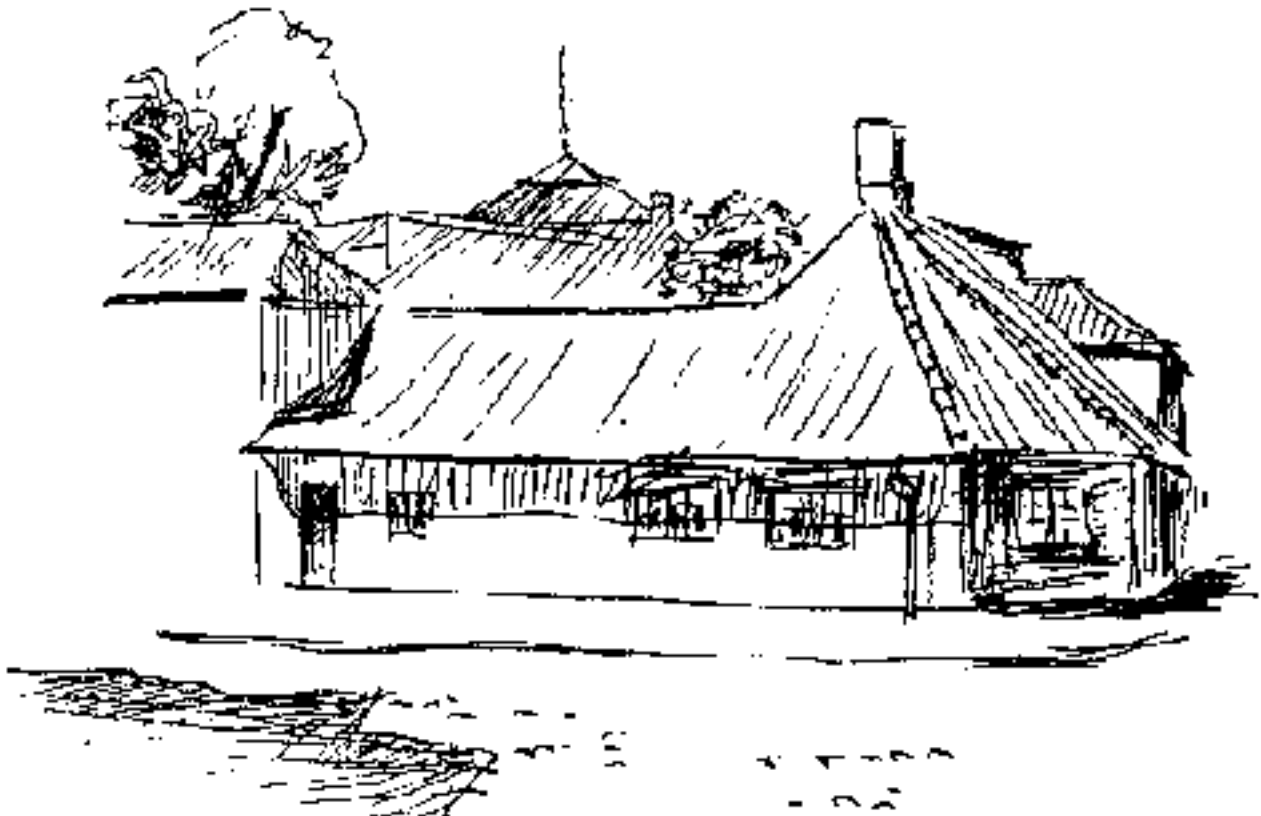
bog. Her finder man f.eks. H.C. Andersens folkekære julesalme:

*Barn Jesus i en krybbe lå,
skønt Himlen var hans øje;
hans pude her blev hø og strå,
mørkt var det om hans leje.
Men stjernen over huset stod,
og oxen kyssed barnets fod.
Halleluja, halleluja, barn Jesus!*

*Hver sorgfuld sjæl, bliv karsk og glad,
ryst af din tunge smerte!
Et barn er født i Davids stad
til trøst for hvert et hjerte;
til barnet vil vi stige ind
og blive børn i sjæl og sind.
Halleluja, halleluja, barn Jesus!*

Det er ikke sikkert, at alle er klar over, at juleaften i H.C. Andersens fattige hjem i Odense i begyndelsen af 1800-tallet nok ikke har været nogen stor fest. I hvert fald var der ikke noget juletræ, for den skik kom først senere til Danmark, så digteren, da han var blevet voksen, kunne skrive om juletræet i både »Grantræet« og »Den lille pige med svovlstikkerne«.

Men da han var blevet en gammel mand, stod julen i et særligt skær for ham, og H.C. Andersen tænkte tilbage på sin barn-

H.C. Andersens Hus i Odense, der faktisk ikke var hans barndomshjem. Det lå jo i Munkemøllestræde.

De glade børn på Døveskolen i Keren holdt julefest med rigtig juletræ – og iført deres fine grønne skoleuniformer.

doms jul med stor glæde. Da han havde fået en veninde til at male et billede af sit barndomshjem, skrev han disse vers til:

*Nær Odense Munkemølle,
hvor klostret sank i grus,
der stod, som du ser her i billed,
et lille bindingsværkshus.
Én stue, et lille køkken –
og dog alt så stort og godt.
Der leged jeg juleaften
som siden på intet slot.
Og risengrøden og gåsen
og gnavposen! Hvilken fest!
Vor jord er velsignet – det føler
i barndomshjemmet man bedst!*

Af en eventyrfortæller kunne man måske have forventet, at han havde nogle hyggelige julehistorier at byde på. Men sådan er det ikke. H.C. Andersens største fortjeneste, når det handler om julen, er måske, at han i sin lille salme om Barn Jesus tager os med ud på marken uden for Betlehem, hvor vi sammen med hyrderne ser barnet i krybben. »Hans pude her blev hø og strå, mørkt var det om hans leje«. Fattigere kunne det ikke blive, og det var også sådan, hyrdernes hverdag var. »Men stjernen over huset stod«, og den

bragte trøst for hvert et hjerte. Hvert et hyrdehjerte dengang, – og hvert eneste af vore hjerter i dag. For Herrens herlighed stråler også om os, og ligesom julens budskab ikke var det dengang, så skal kirken og dens budskab jo ikke være forbeholdt de fine eller de pæne i dag. Kirken skal være kirke for alle dem, der trænger til den. For alle os, der trænger til den. For os er i dag en frelser født! Det er ganske vist, skrev digteren. Det skete, står der i juleevangeliet.

*At Guds søn blev lagt på strå
mellem dem, man overså,
råbes ud med jubelråb
som det oversetes håb.
Gud har set de oversete.
Julens glæde: AT DET SKETE!*

Det var det, der gjorde julen til en ganske almindelig, men alligevel helt ualmindelig nat. For Gud sendte sin egen søn til vores jord – sammen med et budskab om fred og glæde. Og de første, der hørte det og bragte det videre, var netop de fattige hyrder. Det var ikke fine folk. Nej, det var de folk, man ikke regnede for noget og holdt sig på afstand af. De kom fra Betlehem, og det gjorde verdens frelser også. Betlehem betyder

egentlig »brødhuset«, og den lille by var både for hyrderne dengang og for os i dag »forrådsbyen«.

Så lad os gå med stille sind som hyrderne til barnet ind.

Ja, følger vi også i denne jul i hyrdernes fodspor, så finder vi for alvor i Betlehem et forråd, vi kan leve af, for vi finder ham, Jesus Kristus, Fredsfyrsten, der både kaldes »livets brød« og »verdens lys«. Og så er julen i Tommerup præget af juleglæde og julefred – og bestemt ikke af nogen tom fornemmelse. Tværtimod. Og det er også ganske vist!

Jeg tror ikke, der skal så forfærdelig store ændringer til, før vi »finder« den forsvundne jul igen. Vi skal blot beslutte os for, at vi ikke vil nøjes med »alt det udenoms«. Alt det, der – hvis det får lov at stå alene – gør julen tom og hul. Julens glade budskab og vort kristne værdigrundlag i det hele taget er alt for stort og vigtigt til, at vi bare »lader det gå ind ad det ene øre og ud ad det andet«. For det er den grænseløse juleglæde, det handler om, når julens klokker kimer, og vi synger om barnet, der blev født i Betlehem.

Og så lige til sidst: »Den største glæde er glæden ved at gi'«, har én sagt. Da min familie og jeg besøgte landet Eritrea i Afrika i efteråret 2004, var der mange ting, der gjorde stort indtryk på os. Ikke bare fattigdommen, men også gæstfriheden, taknemligheden og den smittende livsglæde. Vi besøgte bl.a. de glade og dygtige børn på døveskolen i Keren, som drives af kirken derude, og kort før jul modtog de en gave her fra Tommerup – samlet ind ved det eftermiddagsmøde, hvor vi fortalte om vor tur til Eritrea. Den gave holdt de bl.a. julefest for på døveskolen, fortalte skolelederen os senere, og så sendte han i øvrigt en hilsen til Tommerup med ordene fra Salme 41, vers 2 i Det gamle Testamente: »Lykkelig den, der har omsorg for de svage«. Så måske er det dét, der er hemmeligheden ved julen, – at man ved at gøre lykkelig selv bliver lykkelig! Glædelig jul!

Til en god julefest hører naturligvis også et krybbespil med Jesusbarn, Maria, Josef og vise mænd. Bemærk de gamle hyrder med hvidt skæg i venste side af billedet!

Non scholae sed vitae

Af Patricia Jørgensen

Livet er hårdt i Karagwe, Tanzania. Mange dør af AIDS og malaria, de fleste, fordi de ikke har råd til den nødvendige behandling og medicin. Der er en lille Health Station i Karagwe, hvor man kan blive behandlet for mindre skader; og der er et lille privat sygehus 8 km væk, hvis man er for syg til Health Stationen, og igen, hvis det er meget alvorligt kan man komme på et statshospital, der ligger 1 ½ dags rejse væk. Hvis ikke man kan få hjælp til transport fra familie eller venner, dør man, så enkelt er det.

Når en familiefar dør, er det faderens familie, der må tage sig af de efterladte. Ofte har enken ingen uddannelse, og derfor kan hun ikke selv forsørge sine børn. Børnene skal derfor spredes rundt til andre, der har råd til at brødføde dem, og hvis ingen har råd, må man håbe på, at nogle af velgørhedsorganisationerne kan tage imod dem. Familien splittes ad, og hvis der kun er plads til at tage ét barn, er det drengen, der kommer først. Pigerne må håbe på, at de kan overleve, indtil de bliver gift; og hvis deres mænd dør, starter den onde cirkel igen.

Der er nogle engagerede og bedrestillede mennesker, der prøver på at hjælpe med at finde familier til de efterladte børn. De har dannet en forening »Our Own Children«, som de selv finansierer, og hver familie, der tager imod et barn får f.eks. en sær ris om måneden, men ingen penge eller tøj. De får også mad, hvis de kan sende et barn i skole. Uddannelse er så vigtig, hvis de skal kunne klare sig selv.

En lærer fra Karagwe besøgte Tommerup i 1996, og hun og jeg fattede straks

sympati for hinanden og blev enige om at holde kontakt via breve. Hun fortalte om de børn, hun sponsorerede, så de kunne komme i skole. Hun fortalte også, at hun dyrkede majs og kaffe ved siden af sit lærerjob, så hun kunne have råd til at hjælpe flere. Hun er en ildsjæl, der har forstået at uddannelse er nøglen til en bedre fremtid.

Hun fortalte om en af sine dygtige elever, Sabine. Sabines far var død, og derfor var der ingen muligheder for en fortsat skolegang for hende. Hun havde evnerne; fik altid høje karakterer i skolen, og derfor ønskede man, at hun fik chancen for at komme til en Secondary School. Kun børn med særlig gode resultater får lov til at blive optaget på disse skoler; resultaterne havde Sabine, men der kunne ikke skaffes skolepenge og skoleuniformspenge.

I Sabines tilfælde trådte Lions Club i Tommerup til, og takket være dem, kunne Sabine få en videreuddannelse. De betalte for hendes skoleophold, mad og uniform (skolen er en kostskole) i flere år, og hvert år fik Sabine karakterer, der var høje nok til at hun kunne fortsætte til næste trin.

Skolen er ikke luksuriøs. Der er 4 elever til hvert lille værelse, og der er kun plads til en enkelt lille kuffert med personlige ejendele, men da de fleste kun ejer deres uniformer, savner de ikke mere plads. Deres basis mad er majsgrød, og i mange skoler er det nødvendigt, at børnene hjælper til i skolens køkkenhave, hvor de dyrker grøntsager til deres måltider. Alligevel er de børn, der får lov at komme i skole meget heldige, for de ved, at de får en bedre fremtid. Det er så vigtigt, at de lærer engelsk og er dygtige til det, da alle skolebøger og bøgerne til videreuddan-

Sabina i sin skoleuniform.

nelse, er skrevet på engelsk. Der findes ingen på Swahili.

I år blev Sabine færdig med sin uddannelse, som er blevet sponsoreret af Lions Club, og endnu bedre nyheder er, at hun har fået arbejde som Secondary School lærer i Bukoba og vil nu selv kunne sponsorere nogle børns skolegang.

I dette tilfælde er den onde cirkel brudt, og Sabine har fået et godt arbejde. Hvis Sabine en dag mister sin mand og har børn, så kan hun selv forsørge dem og holde familien sammen.

Devisen »NON SCHOLAE SED VITAE DISCIMUS« – VI LÆRER IKKE FOR SKOLEN MEN FOR LIVET – får sand mening, når man tænker på Sabine og den gave for livet Lions Club har foræret hende.

Hans Nielsen, Ertebjerg - Fem breve

Af Niels Rose

Under oprydning i mine afdøde forældres ældgamle, stråægte aftægtshus i en midtfynsk landsby fandt jeg oppe på loftet i en papkasse fra det for længst hedengangne postordrefirma »Sommers Magasiner« en halv snes skudsmålsbøger fra slutningen af 1800-tallet og snesevis af gulnede postkort og festtelegrammer. Det var en silende decemberdag i 1974 med tøsne over markerne, og der var bitterlig koldt på loftet.

Nede under telegrammerne og postkortene lå et gammeldags, ovalt fotografi af en soldat. Der havde været sølvkræ i billedets papomramning, som desuden var fyldt med fugtpletter. Efter fotografiets udseende at dømme måtte der være tale om et portræt fra fotografiens tidligste dage.

I et hjørne af kassen fandt jeg under en scrapbog med avisnotitser om højtidsdage i min families liv en muldnet, narvpræget tegnebog af sort skind, indeholdende fem breve, der var foldet sammen som kuverter med et rødt laksegl på bagsiden og datostemplet som feltpost 1864. På adressesiden stod skrevet med gammel-dansk håndskrift:

*Til
Gaardmand Niels Rasmussen i Ertebjerg
paa Brylle Mark
bedes aflagt hos Kjøbmand Nielsen
og Vagner i Odense.*

På de sammenfoldede breves bagside stod afsenderens navn og adresse anført:

*Menig Hans Nielsen Ertebjerg fra
5te Regiment, 5. Compagni i Odense.*

Fundet af disse breve i papkassen hentesatte mig i dyb forbløffelse. I snart en menneskealder havde de været forsvundet. Hvordan de var endt på dette mørke loft, har jeg ingen anelse om. I dag befinder de sig i arkivet på Museet på Sønderborg Slot.

Hans Nielsen Ertebjerg var min tipoldemor Maren Kirstine Andersdatters eneste søn. I 1839 var hun blevet gift med arvingen til »Ertebjerggården« på Brylle Mark. Med ham fik hun i 1840 Hans, men efter kun få års ægteskab døde Hans Nielsens far. Efter kort tids enkestand giftede min tipoldemor sig på ny. Gårdens drift skulle jo videreføres, og uden en ægtefælle lod dette sig ikke gøre. Frugten af dette ægteskab var en pige, min oldemor. Hendes far døde imidlertid, mens hun endnu var spæd. For anden gang sad Maren Kirstine

Hans Nielsen, Ertebjerg.

enke. I midten af 1850'erne giftede hun sig for tredje gang, nu med en mand, noget yngre end hun selv, Niels Rasmussen, brevenes adressat. I dette ægteskab var der ingen børn.

Om disse århundredefjerne slægtninges liv og færden ved vi i min generation næsten intet. Kun Hans Nielsen har med de breve, som han skrev fra krigen i 1864, ved tilfældets hjælp efterladt sig et spor, der endnu kan ses tilbage gennem græs-

set over de følgende slægtleds bortkomne lykke.

Det første brev er dateret den 28. november 1863 godt en uge efter, at Christian den 9. havde stadfæstet Novemberforfatningen, 64-krigens politiske anledning. Brevet lyder i nutidig retskrivning:

Kære forældre!

Jeg vil skrive til jer og lade jer vide, at vi nu skal her fra byen og til Assens. Hvor

vi siden skal hen, ved vi ikke endnu. Den bestemte dag, hvor vi skal rejse, kan jeg endnu ikke fortælle eder. Der skal indkaldes 800 mand mere. Hvis vi skal vente på dem, varer det nok til tirsdag, inden vi kommer herfra. Det var ellers min bestemmelse, at jeg vil have været hjem til eder. Men ingen må få permission, så derfor skriver jeg disse ord. Jeg vil bede eder sende mig et par strømper, hvis det er muligt. Der er jo megen udsigt til, at der bliver krig. Gud ved, om vi nogen-sinde får Fyn at se igen, når vi først er kommet herfra. Jeg venter at komme til at tale med eder, når jeg kommer gennem Vemminge på vej til Assens. Nu vil jeg slutte denne skrivelse med en kærlig hilsen til eder alle fra eders søn Hans Nielsen.

Om Hans Nielsen fik taget afsked med sin familie, da hans regiment i begyndelsen af december passerede Vemminge på dets march til Assens, vides ikke. Fra Assens blev tropperne sat over til Årøsund. Hans Niensens næste brev er skrevet den 10. januar 1864 i Altbüdelisdorf lige nord for Rendsborg.

Kære forældre og søster!

Med glæde modtog jeg eders brev, og da jeg har tid i dag, vil jeg skrive til eder og fortælle eder, hvordan jeg har haft det i den senere tid.

Julen var simpel for os, men det nye år blev dårligere. Nytårsaftensdag måtte vi rykke ud af Rendsborg, og prøjserne besatte byen. De satte vagt på den ene side af Ejderen og vi på den anden. Fra klokken otte om morgenen til klokken to den anden dags eftermiddag var vi på vagt. Min nytårsnadver var et stykke frosent brød og en snaps. Siden har vi ikke været af klæderne. Vi ligger i halm, og det er jo strenge nok ved denne årstid. Vi er nu indkvarteret i en landsby uden for Rendsborg. Den ligger ikke længere fra byen, end vi mageligt kan høre klokkerne slå derinde. Hvor længe vi skal blive her, ved vi ikke. Vi skal på post hver fjerde eller femte dag. I dag skal jeg på post igen. Vi kender ingen forskel på søndag og søgnedag mere, thi det er ens for os hver dag. Sakserne hernede er flinke folk at snakke med, men vi kan så dårligt forstå dem. De vil lige så lidt have krig som vi. De siger også, at der ikke bliver noget af den.

Længe har jeg ventet på brev fra eder. Jeg har sådan længtes efter at få at vide, hvorledes I har det. I aftes kom jeg for resten i tanker om, at jeg ville spørge eder i mit brev, om I har fået tærskemaskine. Nu ser jeg af eders brev, at det har I, og at I er fornøjede dermed.

Nu vil jeg ende min skrivelse, idet jeg beder eder om at skrive snart igen. Jeg har længtes meget efter det sidste brev. Dernæst være I hilset på det hjerteligste af eders søn Hans Nielsen.

I de følgende uger blev alle danske tropper trukket op bag Dannevirkestillingens

ufærdige fæstningsanlæg, og den 5 februar forlod den danske hær, i alt 40 000 mand, under ledelse af general de Meza i skjul af sludnatten Dannevirke, uden at de østrigske og prøjsiske belejrerere i første omgang opdagede det. Ad islagte veje drog derpå den danske hær op til Dybbølstrillingen ved Alssund.

Sit tredje brev til forældrene skrev Hans Nielsen i landsbyen Kjær på Als den 30. marts 1864.

Kære forældre og søster!

Jeg har med glæde modtaget eders brev, som I sendte med Jens Høker. Jeg takker eder for pakken med pølsen, et par strømper og noget smør. Pølsen var det kærkomneste. Sådan noget er ikke til at bekomme her. Desværre fik jeg ikke tid til at skrive et brev til eder, som Jens kunne tage med hjem. Men jeg gav ham mit ur med til eder og bad ham hilse.

Jeg har været på post alle påskehelligdagene. Jeg kan da fortælle, at prøjserne kom 2. påskedag for at spise påskeæg sammen med os. De kom tilpas. Vi havde nemlig så mange hårdkogte æg, at de slet ikke kunne spise op. Det fortælles, at der faldt 4000 prøjser. Om det er sandt, ved jeg ikke. 120 mand af vore faldt. Prøjserne begyndte at komme om morgenen klokken tre, og slaget varede til hen mod middag. Vi var meget heldige. Der, hvor vi var, kom der ingen frem, så vi mistede ingen kammerater.

Af eders brev ser jeg, at I vil finde en stiller for mig. Imidlertid håber jeg, at Herren lige så godt kan bevare mig her som hjemme. Er det Hans vilje, at jeg skal fortsætte med at leve, så kan han lige så godt lade mig være i live her som hjemme. Jeg mener derfor ikke, at I skal finde en stiller for mig. Desuden ville der jo blive mange omstændigheder derved. Jeg måtte da købe et forstærkningspas. Ellers kan man jo ikke leje en fri mand. Først når jeg har fundet en stiller, kan jeg få at vide, hvor meget det vil komme til at koste. Jeg mener derfor, at jeg bør lade det stå til Herren, om Han på sin måde vil leje en stiller for mig. Han er den, der kan det bedst. Ingen kan jo heller vide, om Hans hensigt er at vende det hele til noget ondt. Måske ønsker Han det. Der tales meget om, at der snart vil komme en slutning på dette. Officererne siger, at der inden længe vil ske en forandring. Det vil også være det bedste, thi der bliver ødelagt mange mennesker her, og hver dag er der folk, som bliver såret af granater.

Til sidst vil jeg fortælle eder, at jeg er ved godt helbred. Vær da hilset mange gange fra Hans Nielsen Ertebjerg.

Ved en »stiller« forstod man en våben-duelig, ustraffet mand, der mod betaling indtrådte i den indkaldtes sted.

Det fjerde brev er skrevet på »Gammelgård«, sandsynligvis i Kjær på Als, den 9. april 1864.

Kære forældre og søster!

Jeg har med glæde modtaget eders brev

af 3. dennes. Jeg kan deraf se, at I alle er raske, hvilket jeg også kan sige om mig selv.

Jeg kan da fortælle eder, at prøjserne nu er begyndt at grave batterier, så de kan skyde på os både forfra og fra den ene side. De skyder uophørligt fra morgentil aften. Natten mellem sidste tirsdag og onsdag var vi i kæde. Så kom prøjserne. Vi måtte slås med dem hele natten. Det var kun klatteskydning, men det varede ved til morgenstunden. Vi mistede to officerer, to underofficerer og ti menige, så det var tilstrækkeligt for det klatteri. Sønderborg har de også bombarderet. Byen blev skudt i brand. Det har brændt i otte dage nu. Der tales meget om, at det snart vil blive en ende på dette her. Det er også nødvendigt. Vi kan næsten ingen steder være mere, når vi er på forpost.

Til slut mange kærlige hilsener til eder alle! Hans Nielsen.

Hans Niensens sidste brev er skrevet i Sønderborg den 17. april 1864, dagen før østrigernes og prøjsernes stormangreb på de danske stillinger på Dybbøl.

Kære forældre!

Jeg sender eder hermed en pakke med et par underbukser, et par strømpekafter og en smørdåse, jeg ønsker fyldt og sendt hertil, hvis jeg bliver her. Måske der også kan blive en ende og forandring på det hele, forinden I får dette udgjort. Måske det også kan vare længe, inden der bliver nogen forandring. Nu være I hilset mange gange fra mig. Hans Nielsen.

Næste dag indtraf så den militære og politiske katastrofe for Danmark, som de østrigske og prøjsiske styrker forårsagede med deres indtagelse af den sammen-skudte Dybbølsstilling og de danske troppers fordrivelse til Als. Under slaget på Dybbøl mistede man på danske side 4700 mand, herunder 1700 faldne og sårede.

Om Hans Nielsen har deltaget i kampene den 18. april, vides ikke, men krigens strabadser havde ødelagt hans helbred. Han blev syg og var mellem de syge og sårede soldater, der efter 18. april fra Als blev ført til København. Her døde han. Ved opslag i Vilhelm Cohens værk fra 1865, »Krigen 1864 og de Faldnes Minde,« fandt jeg følgende oplysning:

5te Infanteri-Regimnt Nr. 141 Hans Nielsen Ertebjerg (Brylle) død på Kjøbenhavns Lazaret den 22. Juni af Brystsyge, begravet på Garnisionskirkegaard den 27. Juni.

Da jeg første gang læste disse breve i mine forældres forladte dagligstue, slog det mig, at det ofte kun er vor ulykke, der formår at forlænge mindet om vor eksistens i de kommende slægters liv ud over gravfredens stakkede frist. Således er det kun de færreste forundt at blive husket af de kommende slægter – og det i reglen kun på grund af den ulykkelige skæbne, der blev dem til del.

Min mormors hus

Af Janne Onslev

Der er nogle intense indtryk fra min barndom, som har slået rod i mig. De er alle knyttet til oplevelser, jeg har haft i og omkring min mormors lille stråtede bindingsværkshus fra 1800-tallet i landsbyen Frankfri i Tommerup kommune.

Jeg er født på Sjælland og flyttede først til Fyn, til mormors hus, da jeg var 12 år. Før da var jeg i 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne, i alle ferier, på besøg hos min mormor, så jeg kendte meget godt mormors hus og Frankfri, før vi flyttede herover. Siden flyttede jeg, som ung, fra Frankfri til Odense, hvor jeg nu har boet i mere end 20 år.

Mine ferier i mormors hus var en stor kontrast til tilværelsen på Sjælland, måske derfor står oplevelserne så klart for mig i dag. For det var specielt at komme på landet for en storby pige.

Når jeg ser tilbage på oplevelserne og ser hvilken udvikling Danmark har været igennem historisk, kulturelt, teknologisk og økonomisk, ja, så virker det, som om en stor del af min barndom er foregået i Den Fynske Landsby.

Min mormors hus er siden 1970'erne blevet moderniseret, hvilket forstærker min fornemmelse af at have levet i en helt anden verden. En verden, der ikke mere eksisterer, måske lige på nær i erindringer. Mine vil jeg nu dykke ned i og ved hjælp af dem og sproget forsøge at genskabe en svunden tid i mormors hus. For den dag i dag, synes jeg, at oplevelserne er sjældent

dejlige og livsbekræftende. Ved tanken om dem, bliver jeg i godt humør og sender min barndom i Frankfri og min familie en kærlig tanke.

Vender jeg blikket indad og tilbage i mine minders gemmer og sætter spot på mormors hus, er de første oplevelser, jeg kommer i tanker om, knyttet til mormors køkken, og husets hjerte dvs. det sorte brændekomfur. Utallige gange har jeg set mormor stå ved det komfur. Hun har med et snuptag fjernet eller tilføjet de sorte jernringe alt efter størrelsen af de gryder eller pander, der rummede dagens mad. Hullet ned til ilden var fascinerende at kigge ned i, når ilden buldrede og gnister fløj op. Det var madlavning over åben ild. Som over et bål. Mormor var god til at holde liv i ilden. Her lavede hun den dejligste mad. I hullet bagerst på ovns overflade stod altid en gryde med vand og småsimrede; det var vandet til opvasken eller til vores etagevask om aftenen ved køkkenvasken, for mormor havde intet varmt vand i hanen og ikke noget badeværelse.

I mit køkken her inde i Odense, har jeg komfur med keramisk kogeplade og elektrisk lys en masse. Det er sterilt og klinisk. Køkkenet er nemt at rengøre og nemt at lave og opbevare mad i. Det er et effektivt og tidsbesparende køkken, men det mangler den stemning, der var i mormors køkken. Mit køkken er charmeforladt, det var mormors ikke.

Jeg ville dog ikke bytte med mormor, for hun knoklede i det hus, men for en lille pige var det dengang spændende, trygt

og samtidig lidt uhyggeligt, for ilden fra ovnen og lamperne over vask og ovn, var ikke lyskilder store nok til at nå ud i alle hjørner af det lille kalkede køkken, så der var mørkt i krogene og skygger dansede på væggene og bag dem kunne vi fra tid til anden høre musene kradse. Det trak lidt fra vinduerne og fra under den lille dør ud til bryggerset. Nej, der var raret tæt ved den buldrede ild i brændekomfuret, dér hvor mormor lavede pandekager til os, når vi kom på ferie efter den lange rejse fra Helsingør, først med tog, så færge over Storebælt, så atter tog og endelig med rutebil. Det var en mindre dagsrejse dengang. Da vi om aftenen stod af rutebilen, godt trætte, og gik ned gennem Frankfri landsby, under en overvældende stjernehimmel og kunne høre bækken klukke, ja så var det mormors pandekager og varmen og lydene fra brændekomfuret, vi glædede os til. Vi skyndte os, for hvor var der dog mørkt, trods stjernerne højt, højt oppe. Her var bælgmørkt og musestille. Hvilken kontrast til bylivet på Sjælland.

Det var også på det sorte brændekomfur, at mormor, og i øvrigt senere mor og min moster, stegte de lækreste blodpandekager, sorte som kul, som vi kom sirup og æblemos på. Det var ikke købt blodpølse, nej pandekagerne var lavet af det blod, som vi selv havde været med til at tappe ned i en spand og røre sammen med havregryn, krydderier og rosiner, da nabogårdmanden slagtede en gris just hentet i stalden.

Mormors hus.

Mormor sammen med os børn.

Jeg glemmer aldrig første gang, da jeg så en hvinende gris, skræmt fra vid og sans, løbe over gårdspladsen, til den store træbalje med kogende vand. Her fik den et skud for panden og et snit i halsen, hvorfra blodet, i en tyk, varm stråle, løb ned i en spand. Slagteren rensede grisen og kradsede alle de stride børster af den. Derpå bandt han grisen fast på en stige, som blev skubbet op mod husmuren. Der hang så den nøgne, skaldede og store, slappe gris. Mine øjne var så store som møllehjul. Siden skulle tungen sætte sig fast i halsen på mig og jeg tabte mælet og gloede, da slagteren med en skarp kniv snittede en stor revne i grisens bug, hvorefter varme, ildelugtende og dampende indvolde langsomt gled ud og ned ad grisen.

Det var med et frydefuldt gys, at jeg fulgte hele processen fra hel og levende gris til parteret kød klar til at blive saltet, krydret eller til at blive puttet i den fælles fryseboks i Frankfri. Alt det blod og rester af indvolde, der var at skylle væk fra gårdspladsen bagefter. Min fornemmelse var, at kun vi børn fra byen syntes, at der netop var sket noget grupvækkende. Her på landet var det helt naturligt, at slagteren kom forbi gårdene og husmandsstederne for at foretage en udendørs slagtning, som den netop beskrevne. For mig var grise-slagtning i gårdene voldsomme dramaer og jeg havde ondt af de arme grise. Det var skrig, blod og død. Men trods det, så elskede jeg alligevel at spise de helt frisklavede blodpandekager hjemme hos mormor.

Jeg nød også godt af det kød, der blev bragt hjem til mormors lille spisekammer. Dette lille kammer med et ligeledes lille vindue, husker jeg for køligheden og så især for solen, der lyste ind og skinnede på alle glassene med ribsgele i rødgyldne ferskenfarver, jordbær- og hindbærgrøden og endelig på alle flaskerne med dyb rød frugtsaft og patentpropper. Der var en

egen stille poesi i det lille rum med de sarte, smukke farver, de mange forskellige glasfaconer og mønstrede skåle. Og så var der naturligvis smagen af sød frugt og vanille, som fulgte med al mormors arbejde med at fremstille lækkerbiskner af træer og buskes frugter og bær. Vi hjalp selv til med at plukke bær, æbler og rabarber, og jeg kunne tage en klase ribs, tung af saftige, røde og bristefærdige bær, putte dem i munden og løsrne bærene med tænderne og mærke den bittersøde saft brede sig på tungen, når bærene knustes mellem mine tænder. Det var smagen af sommer på landet.

I Helsingør var vi vant til at købe alle madvarer i butikker, modsat her på Fyn, hvor vi havde maden lige ved hånden, i haven, i naboens stald og på marker. Mormor havde høns, så vi samlede æg i hønsehuset og fik superfriske æg – økologiske før det blev moderne. Snydeægge, dem af porcelæn, var glatte og kølige, de lavede en smuk lyd, når vi slog to mod hinanden.

Det der dog står for mig som den største overraskelse, dengang, og ikke ubetinget en god en, var, da jeg fandt ud af, hvor mælken kommer fra. Da jeg som lille pige så, at mælken kom ud af koens yver, ville jeg ikke have mælk mere. Jeg havde jo set i Helsingør, at mælk, det var noget, vi købte i brune glas flasker med stanniollåg på. At mælken blev malket ud og var varm og fik »fløde låg« på toppen, når det stod lidt, var ikke nogen delikatess i mine barneøjne.

Til gengæld smagte nabogårdmandens friskmalkede mælk himmelsk, når det, afkølet, blev hældt over mormors frugtgrød eller øllebrød. Mælk, som vi, om aftenen ved malketid, hentede i stalden hos nabogårdmanden. Vi kunne høre, når det var ved at være fodrings- og malke tid. Køerne brølede og grisene hvinede. Så mærkede jeg også sulten.

Om vinteren var det meget specielt, om

aftenen, i mørke og kulde, at lukke sig ind i den dampende, varme og ildelugtende kostald. Til lyden af malkemaskinen, der rytmisk pumpede mælk fra ko til malke rum, gik jeg med mælke jungen forbi smaskende og gryntende grise og gumlende køer med smukke, store bedrøvede øjne. Jeg kunne høre kæderne rasle, når køerne strakte hals for med den lange, ru tunge at nå endnu et roe stykke eller noget mere hø.

Der var mange katte i stalden og de flokkedes om den nymalkede mælk i skålen på staldgulvet. Svaler fløj i ny og næ gennem staldrummet og fandt et åbent vindue ud i det fri efter føde til ungerne i rederne oppe under staldloftet. Det var slemt med fluer og stanken i stalden var stram, når jeg entredede, men efter kort tid havde min næse vænnet sig til den mildest talt landlige lugt. Når der var kalve, stak jeg min hånd i gabet på dem og de sugede ihærdigt og grådigt med deres ru, små tunger. Deres store, brune øjne var ikke til at stå for.

Sanseindtrykkene var voldsomme i stalden, dér om aftenen. Lugten stram, lydne skærende, men også rare og trygge, når dyrene var fodret af. Varmen var fugtig og nærmest tyk. Når jeg forlod stalden og lukkede den todelte staldør bag mig, blev jeg mødt af mørke og dyb, dyb stilhed. Aftenluften var frisk og jeg tog en dyb indånding og så op mod den store stjernehimmel. Eneste lys i landsbyen var netop stjernerne og så lys i enkelte gårdes vinduer. Mørket på gårdspladsen var voldsomt og så kunne 25-30 meter hen til mormors hus godt føles lange.

Om sommeren var vejen til stalden kort, lys og varm og det var vejen til høloftet også. En lang, uendelig lang stige, syntes jeg dengang, førte os fra rummet med traktor og vogne, op til halmloftet. Hver sommer lavede vi huler deroppe. Vi gled, vilde af fryd, mange ture ned ad de glidebaner, vi lavede af halmballer. Vi kradsede os røde på grund af alle de stride, stikkende strå, vi fik ind under tøjet og vi hostede og hakkede. Så vi hen mod gavllugen var støv og strå én stor, tyk, dansende sky hen over loftets herligheder. Kattekillinger fandt vi hvert år på halmloftet. Flagermus og almindelige mus stødte vi også på, når vi kåde i sommervarmen tumlede og pjattede på nabogårdmandens halmloft. Det var så anderledes i forhold til vores hverdag i Helsingør.

Det var også anderledes at blive vasket hos mormor; for om sommeren blev skidt fra dagens leg, skyllet af, når vi fik en vaske- og badetur i zinkbaljen, som mormor eller moster havde fyldt med vand om morgenen. Hele dagen stod zinkbaljen med vand i solen, i haven, under birketræerne omgivet af akelejer og studenternelliker. Om aftenen, når solen var lav og strålerne lange og dovne, var vandet lunt og vores feriskidt blev skyllet af i vandet, hvor birkeblade i dagens løb var dalet ned og et par fluer og myg lå og vuggede på det lune vand. Nyvaskede

var vi siden klar til en skål frugtgrød eller brød med ribsgele.

Mormor havde ikke TV og ingen telefon. Dengang fandtes der ikke computere og ingen playstation, så om aftenen spillede vi kort, sludrede, legede i haven, hvis vejret var godt og ellers så puttede mormor eller moster os. Det var en oplevelse helt for sig selv. Var det vinter, var der bælgmørkt i soveværelset, så snart det var mørkt udenfor og lyset slukket. Meget, meget mørkt, for gadelygter fandtes der, som beskrevet, ikke. Min søster og jeg syntes det var lidt for overvældende og skræmmende at ligge i det mørke, kolde rum, så mormor eller moster fulgte med ind at putte, til vi faldt i søvn. Derfor husker jeg aftenerne i mormors blå kalkede soveværelse, med den store beige dobbeltseng og de lysegule gardiner for de små sprossede vinduer, som trykke og gode. Fordi huset ingen radiatorer havde, fik vi varmedunke med ind under de tunge, tunge hønsefjersfyldte dyner med bolsterbetæk. At kravle ned under den iskolde dyne og ramme varmedunken med tæerne, er det skønneste man kan forestille sig. Langsomt breder varmen sig under dynen og kun ansigtet, der stikker op over dynen, mærker den bidende kulde om vinteren i det blå kalkede sovekammer. Under dynen lå vi tunge og døsig i det kulsorte mørke og det var rart, for vi kunne høre mormor trække vejret og hun nynnede for os eller grinede og sludrede med os. Var der frost og sne udenfor, blev de små

sprossede vinduer snart hvide af isblomster, og lyste månen op i sovekammeret, kunne vi se vores ånde danne vanddamp. Iskoldt var der i sovekammeret, men der var lunt og godt under de tunge dyner. Trak vi de lysegule gardiner til side om morgenen, kunne vi se istapper, der hang ned fra stråtaget. Ofte knækkede vi nogle af og gik og slikkede på dem.

Karakteristisk for mormors sovekammer var også lugten af mølkugler. I mange år forbandt jeg den lugt med fest og hygge, dels på grund af lugten i det blå sovekammer, men også fordi vi i Helsingør igennem en årrække fik tilsendt pakker med godter fra mormor. Altid var der noget fornuftigt i pakken, men også altid noget til den søde tand. Altid blev vi, når vi spændt åbnede pakken fra mormor, mødt af en stærk lugt af mølkugler. Først langt senere fandt jeg ud af, hvor fra lugten egentlig stammede. Men den dag i dag minder lugten af mølkugler mig om mormor og de dejlige pakker, hun sendte os. Duft- og smagsoplevelser pr. post. Det var altid som at modtage en lille bid ferie i mormors hus.

Sådan kunne jeg blive ved med at berette om minder fra ferier i mormors hus. Men jeg vil, her mod slutningen af denne skildring, fortælle, at mormors hus var lille bitte og det var ubekvem. Det var ret primitivt; for koldt om vinteren, der var for mange fluer om sommeren, huset manglede toilet, varmt vand, køleskab, telefon, vaskemaskine osv. Men i mine

øjne er og var mormors hus en perle, for netop mormors hus rummer mange uforglemmelige og specielle barndomsoplevelser. Atmosfæren dengang i mormors hus er siden blevet mit pejlemærke på flere måder. For jeg holder af enkle fornøjelser, af naturmaterialer, af en vis askese, af stilhed og ro og ikke mindst af husmands mad.

Jeg tænker med respekt på mormors hårde arbejde med huset og al den energi, hun og moster lagde i arbejdet med at give os børn fra byen nogle gode feriestunder. Jeg husker, med lidt vemod, hvilken leben, der var i Frankfri dengang. Der var købmandsgård med butik og benzinstander, vejen gennem Frankfri var en meget befærdet vej. Der var flere bondegårde med kvæg og grise i staldene, der var en hel del familier dengang og mange forskellige former for landboaktiviteter, bl.a. fælles høst- og julegilder, fester i forsamlingshuset i Veringe osv.

Nu er købmandsgården og alle stalde i Frankfri tomme. Der er kun få af de »gamle« beboere tilbage. Mormors hus ligger stadig i Frankfri og er stadig i familiens eje. Men væk er fællesaktiviteterne, væk er lyden og lugten af malkekvæg og grise, væk er al arbejdet med at producere mad af dyr fra stalde, hønsehuse og marker. Yngre beboere har nu fundet vej til Frankfri. De bringer ny teknologi, større forbrugsgoder, computere og paraboler – en ny måde at leve på – med sig. En ny æra har længe set dagens lys i Frankfri.

Trankebarprojektet

*Af forstander Poul Petersen
Vestfyns Efterskole.*

Det hele startede for omkring 15 år siden. Jeg fik en opringning fra min kollega Viggo Knudsen, der var forstander på Humble Efterskole på Langeland.

Viggo ville høre, om vi ville have besøg af et par Tamiler, der var i Danmark for at se på efterskoler. De havde planer om at oprette en skole efter dansk mønster, for unge primært fra de laveste kaster.

Først kom der 2 indere og et par måneder efter kom Johnson og hans kone Glory, der var udnævnt til at være ledere af den første efterskole uden for Danmarks grænser. Vi havde dem boende i et par uger og mange i Tommerup stiftede bekendtskab med dem. Når vore elever var blevet lagt i seng, fik vi os en god snak med Glory og Johnson om alt lige fra kulturforskelle til børneopdragelse. Jeg havde faktisk aldrig været sammen med indere før. Hvor var det dog forunderligt, hvor vi på en gang lignede hinanden, havde samme tanker og følelser, og så alligevel, – der var en verden til forskel!

De rejste hjem til deres landsby i Tamil Nadu, en delstat i Sydindien.

De følgende måneder har jeg nok talt lige lovligt meget om Indien til min kone Ruth, for en dag, da hun var blevet godt træt af at høre om Indien, foreslog hun mig at købe en flybillet, og tage ned og se, hvad det var for noget. Som sagt, så gjort.

Jeg havde aldrig været så langt væk før og efter et halvt døgn stod jeg i Bombay klokken 2 om natten og kom med megen møje og besvær med morgenvlyveren til Madras. De næste 7 timers bustransport førte mig til byen Tiruvannamalai, hvor familien Johnson boede.

Dagen efter kørte vi ud for at besigtige

det, han kaldte en skole. 14 bambusstænger med et kokuspalmedække over, ingen vægge. Et billede af Grundtvig ophængt i snor ved siden af et billede af Gandhi. Jeg sov på en stråmåtte mellem 15 drenge-elever på den bare jord. Det myldrede med slanger og drengene morede sig med at fange skorpioner, som de puttede ned under min stråmåtte. Morgentoiletet foregik i det fri. Men for pokker hvor det hele emmede af, at her var der efterskole. Når solen stod op, holdt Johnson fortællelimer og jeg er sikker på, at gamle Grundtvig ville have nikket positivt, hvis han havde set, hvad der foregik. Eleverne blev både oplivet og oplyst, til forskel fra hvad der foregik i de almindelige indiske skoler på egnen.

Da vi havde været på skole i en uge, tog Johnson og jeg natbussen. Henad 7-tiden næste morgen ankom vi til Trankebar, vores gamle danske koloni ude ved Den Bengalske Havbugt.

Kort efter passerede vi Landporten og bevægede os ned ad Kongensgade. Hvor mageløst! Det var jo lige som at gå ned ad gaden i Marstal eller Ærøskøbing. På højre hånd Jerusalemskirken og efter at have gået i 5 minutter, fik vi øje på Fort Dansborg, den gamle borg, der blev opført på befaling af Kong Christian Den Fjerde i 1622. Kongen ville have del i pebereventyret, ville have krydderier til Danmark og sendte den kun 23 årige admiral Ove Gedde afsted med 5 skibe og 500 mand. Godt 2 år efter afrejsen fra Danmark ankom 4 skibe, og den halvdel af besætningen, der havde overlevet til Coromandelkysten. Man fik en aftale i stand med den lokale fyrste, Najken af Tanjavur, og lejede et stort område for et årligt beløb, hvorfra man havde tilladelse til at opføre et Fort og drive handel med omverdenen.

2 år efter ankomsten til Tarangambadi, som Tamilerne kaldte området, stod Fort Dansborg færdigt i 1622. Man havde ingen tegninger, chefen havde været på borgbyggerkursus i Holland og så gik man ellers bare i gang, ganske mageløst – og opførte et af de største bygningsværker i Det Danske Kongerige. De følgende 225 år vajede Dannebrog fra Kastellets tårn, og skibene blev modtaget på reden ud for fortet. Der var ingen havn, man lå for anker på det åbne hav. Man handlede ikke blot med Danmark, men Trankebar, som danskerne døbte stedet, blev en handelsstation, der også havde handelsforbindelser med landene i det fjerne østen.

Efterhånden som årene gik, havde Trankebar udspillet sin rolle som handelsstation, og det blev efterhånden en belastning at have en koloni, så langt væk fra moderlandet. Resultatet blev, at vi afhændede Trankebar til Briterne i 1845. Den Første Galathea ekspedition besøgte Trankebar på sin vej til Nicobarerne og kaptajn Bille strøg Dannebrog – danskerne havde for altid forladt Trankebar.

De følgende mange år levede Trankebars borgere nærmest en tornerosetilværelse. Trankebar ligger langt ude, bygningerne forfaldt og det lille stykke gamle Danmark sov tornerosesøvn.

Da vi ankom til Fortets hovedbygning, betalte vi 1 ruppie, godt 25 øre, i entre til det lille museum, inderne havde indrettet på stedet. Et mølædt Dannebrogflag, en rusten kanon, nogle krøllede næsten ormædte papirer i støvede glasmontrer – et forfærdeligt syn, der kalder de underligste følelser frem i én. Da vi kom ud i solskinet, blev vi nærmest overfaldet af børn, der ville sælge os gamle danske mønter. Og der stod jeg, P. Petersen fra Tommerup, pludselig med 4 ægte mønter fra år 1600, der var skyllet i land foran borgen.

Fort Dansborgs hovedbygning.

Vi tog fra Trankebar henad eftermiddagen, og tilbage til efterskolen på den tørre indiske højslette, langt fra kysten. 3 uger efter vendte jeg tilbage til Danmark, godt beriget med indtryk, og helt overbevist om, at godt nok havde det været spændende, men sådan et land ville jeg aldrig sætte mine ben i igen. Sådan skulle det imidlertid ikke komme til at gå. Indien havde været et chok for mig. Jeg troede faktisk ikke at verden så sådan ud. Der var sket et eller andet med mig. Min kone Ruth sagde, at jeg faktisk ikke var normal igen før ved juletid det år. Det største chok var jo nok, at jeg havde forestillet mig at komme til at land, hvor alle sultede og alle var ulykkelige. Virkeligheden var helt anderledes, og det der nok gjorde mest indtryk var, at jeg aldrig i hele mit liv har mødt så mange glade og tilfredse mennesker, som jeg mødte i Indien. Det kan man jo tænke lidt over, når man går rundt og er sur og utilfreds her i Danmark, hvor vi har stort set alt. Nogle måneder efter arrangerede vi en tur til Indien for 5 fynske efterskoler. Eleverne skulle ud at bo i indiske landsbyer og mange fynboer havde fornøjelsen af at lytte til elevernes indtryk af turen, når de hver morgen i 14 dage lukkede op for Radio Fyn. Året efter havde vi bønder og håndværkere, fra landsbyerne omkring den indiske efterskole SMK, på besøg i Tommerup, hvor de var i erhvervspraktik på lokale virksomheder. Det blev til et genbesøg af Tommerupere i landsbyen Kappalur, hvor vores borgmester Finn Brunse var nede og besøge sin indiske kollega, der pløjede med okseplov. Vi lavede operation symaskine og fyldte en 40 fods container med symaskiner, skrivemaskiner og landbrugsredskaber, som vi sendte til Indien. Vi havde demokratikurser for unge indiske piger og i midten af 90'erne tog vi mod til os, og bestilte flybilletter til hele Vestfyns Efterskole, med besøg dels på SMK skolen og dels i Trankebar. Hver eneste gang vi kom til Trankebar havde jeg den samme følelse. Hvor er det her dog et fantastisk sted! Hvor trænger det dog til at blive renoveret og sidst, hvorfor pokker er der ikke nogle danskere, der gør bare et eller andet for at vedligeholde vores gamle koloni. Året blev 1996. Vi ankom til Trankebar med vore 30 elever. Vi fik lov til at stille vores små kuppeltelte op inden for ringmuren og sov inde på Fort Dansborgs grund. Da eleverne var kommet til ro, gik jeg sammen med vores store datter Marie og muremester Bent Christensen fra Vissenbjerg, der var blevet en af de faste rejsedeltagere i vore Indienture, rundt på ringmuren og holdt vagt. Vi gik der under stjernerne og med bølgerne brus fra Den Bengalske Havbugt, og følte os som soldaterne må have følt igennem 225 år, så langt væk fra fædrelandet, og dog i Danmarks fjerdestørste by Trankebar. Dagen efter holdt Viggo Knudsen fortælling for eleverne, siddende på beton-

gulvet i fortets hovedbygning. De lyttede intenst og jeg følte de mærkede historiens vingesus, dette var virkelig historieundervisning, når den er bedst. Bent og jeg gik på opdagelse i de mange rum af fortet og blev enige om, at skulle vi gøre noget i Trankebar, så måtte det være med Fort Dansborg. Murene stod der jo endnu, lige så solidt funderet, som da bygningen blev opført 400 år tidligere. Det blev efterår 2001. Som nogen måske ved, har jeg det ind imellem med at få skøre ideer. Jeg ringede til Viggo Knudsen og spurgte ham, om han ville være med til at kalke Fort Dansborg. Muremesteren Bent fra Vissenbjerg fik samme spørgsmål og efter lidt tavshed i telefonen, sagde begge ja. Det var det første skridt. Vi var helt klar over, at havde vi modstand i Danmark, så kunne vi godt glemme alt om at tage til Indien og svinge kalkkosten. Den næste telefonkontakt gik til professor Bjørn Nørgaard, som vi havde stiftet bekendskab med under projektet Hele Verden til Tommerup. Vil du være konsulent på projektet spurgte jeg. Jeg er ikke støvsugersælger svarede Bjørn. Så skal jeg være rådgiver, og det blev aftalen. Vi havde nu Danmarks mest anerkendte kunstner som rådgiver. Jeg havde sikret mig, at han ikke skulle have løn. 2 timer efter ringede Bjørn tilbage. Han havde talt med den tidligere og nuværende Rigsantikvar, og de var begge positive overfor projektet, bare vi undlod at bruge cement, kun ren kalk. Store kalkede flader, sagde Bjørn. Det ser flot ud på billeder, hvis I skal ud og skaffe sponsorer til projektet. Så skrev jeg til Brian Mikkelsen, der lige var blevet kulturminister. Ministeren anbefalede projektet og indkaldte os til møde i Kulturarvstyrelsen. Det sidste brev gik til Dronning Margrethe. Majestæten lod forstå, at hun også synes, det var en god ide. Efter et par måneder havde vi afklaret forholdene i Danmark. Jeg bestilte et møde hos turistministeren i Madras, for en dansk delegation bestående af Karin og Viggo Knudsen fra Humble og muremester Bent Christensen fra Vissenbjerg. Med sig i kufferten havde de en anbefaling fra vores kulturminister, et dokument fra Nationalmuseet med segl og anbefaling, samt ikke mindst brevet fra vores Dronning med krone på. Den næste måned blev vores udsendte delegation sendt rundt i det indiske bureaukrati, fra kontor til kontor, fra møde til møde. Godt en måned efter, faktisk på Karin og Viggos hjemrejsedag til Danmark, skete det store gennembrud. Dr. Kannan, Tamil Nadus museumschef, hvem Fortet i Trankebar sorterede under, gav sin tilladelse til, at vi kunne gå i gang med den første del af fortets hovedbygning. Der blev sat følgende betingelser: Vi skulle ansætte Indiens dygtigste renoverings ekspert på månedsløn, benytte håndværkere fra et firma Kannan udpegede, ikke bare kalke, men totalrenovere en tred-

edel af fortets hovedbygning, det hele skulle ske inden for 3 måneder, og sidst, men ikke mindst, vi skulle betale for det hele. Jeg havde tårer i øjnene, da jeg modtog faxen med tilladelsen. Tænk at vi, 4 fynboer, nu stod med en tilladelse til at renovere en bygning, der var opført på befaling af Christian den Fjerde for 400 år siden. Det er vist kun en gang i sit liv man får sådan en opgave, tænkte jeg. Jeg gik til computeren og skrev følgende til Amalienborg: Jeg har hermed fornøjelsen at meddele Deres Majestæt, at vi har fået tilladelse til at renovere første del af Fort Dansborg i Trankebar. Det var en stor dag. Men så var der jo lige det med pengene. Min fornuftige kone Ruth, købmandsdatter fra Tommerup, sagde: Så må vi jo sende dem nogle penge. Vi sendte de første 30.000, så de næste 30, så tog Bent afsted til Trankebar og hans melding var følgende: Det er det fineste håndværk jeg længe har set. Nok et par portioner penge blev sendt afsted og vi planlagde en indvielse, hvor vi skulle fejre vores arbejde. Et par dage før vores afrejse fra Danmark, fik vi et brev fra Dronningen. Majestæten og Prinsen havde bevilget os 15.000 kr. Dernæst fulgte 2 fonde med hver 100.000 kr, de havde læst om os i Berlingske Tidende. Den 14. juli 2002 fik vi lov til at hejse Dannebrog, side om side med det indiske flag fra Kastellet Dansborgs tårn. Der stod vi med tårer i øjnene, en lille flok danskere, og sang Der er et yndigt land, og kunne glæde os over, at vi havde totalrenoveret den oprindelige guvernørbolig i Fortets hovedbygning. Fire ørne svævede over forsamlingen, nærmest symbolsk. Den største glæde var faktisk, at vi helt klart fornemmede, at vi var velkomne overalt, hvor vi kom i Trankebar by. Vi blev betragtet som gæster og ikke, som vi måske kunne have frygtet, som nykolonialister. Som afslutning på dagens festlighed kunne musseumschefen Dr. Kannan fortælle os, at han havde fået Den Indiske Regering til at bevilge penge til at færdigrenovere Fortet. Året efter stod et færdigrenoveret Kastel og lyste i den oprindelige gule farve, til glæde både for os og de mange besøgende i Trankebar. Vi fik nu en ny opgave. Den nye museumschef bad os indrette et moderne og tidsvarende museum på fortet. Vi kontaktede Nationalmuseet i København, hvor chefen nu hedder Carsten U. Larsen. Vi blev meget venligt modtaget af direktøren og alle hans afdelingsledere, og vi aftale et uformelt samarbejde omkring Trankebarprojektet, der nu var blevet til et af Nationalmuseets indsatsområder i de kommende 10 år. Så fulgte en retningsplan for Danish Governors Bungalov, der ligger overfor fortet, en kæmpe pragtbygning, der blev opført til de seneste af Trankebar danske guvernører. Vi gik til Pressen, da byg-

ningen var ved at blive solgt, og efter et indslag i Godmorgen Danmark blev jeg ringet op af en fond, der ville bevilge 1 million kr. til renoveringen. Det blev aftalt at Nationalmuseet skulle stå for renoveringen og efterfølgende er der ikke sket ret meget.

I foråret 2002 stiftede vi Foreningen Trankebar. Den lille forening har efterhånden over 200 medlemmer og 30 af os har købt hus i Dronningensgade, som vi har renoveret, så vi har et rart sted at bo, når vi kommer til Trankebar.

Sidste sommer boede Ruth og jeg i vores hus, ja tænkt at kunne sige vores hus, i Trankebar.

Det blev til nye opgaver. Vi havde fået lov at renovere den gamle danske Nygade Kirkegård.

Men før vi kunne renovere de gamle gravsteder, skulle vi lige have genopbygget 300 meter kirkegårdsmur. Vi havde 50 mand i arbejde i 2 måneder. Jeg havde aldrig i mit liv drømt om, at jeg skulle renovere gravsteder i Indien.

De næste beboere i vores lille foreningshus Flora Cottage i Dronningensgade, var Nationalmuseets direktor og alle hans folk. Vi fik stor ros ved et efterfølgende møde i København.

Som tak for at Dronning Margrethe havde givet os den første donation, blev vi enige om, at hun skulle have en gave. Karin fik sølvsmeden i Trankebar til at fremstille en stor broche, designet af Karin med Fortet og havet. Samtidig lod vi udgive Dronningehæftet, der fortæller om renoveringsarbejdet. Den 25. maj sidste år blev vi inviteret ind til Margrethe. Det var en stor dag. En meget interesseret Dronning, der efterfølgende har ladet sin sekretær ringe til os for at få de sidste nyheder om Trankebar.

2. Juledag 2004. Den frygtelige Tsunami

ramte Trankebar. 700 døde af byens 3000 indbyggere. Vist startede Trankebarhjælpen. Samlede godt 500.000 kr. ind. I februar blev der holdt en mindebegivenhed, hvor byen Trankebars indbyggere deltog. Her samledes hinduer, muslimer og kristne først ved havet og dernæst til en fælles mindebegivenhed for de ramte familier. Det kunne vi lære noget af. I Trankebar er der tradition for at religionerne kan tale sammen....Noget ganske enestående, selv i Indien. Er det mon noget vi, danskerne har lært dem gennem 225 år?

Efterfølgende tog jeg selv til Trankebar i min vinterferie. En underlig oplevelse. Byen var blevet afhængig af nødhjælp. Det vältede ind fra alle sider og var totalt ukoordineret. Selv Danida sendte hjælp. Jeg skrev i min dagbog: Dansk socialhjælp, når det er værst.

Fiskerne manglede drikkevand i den midlertidige fiskerlandsby regeringen havde opført.

Vi købte en vandtankvogn og besluttede i samarbejde med Trankebars borgmester at stille vores indsamlede midler i bero. Det har været en svær ventetid, men for 2 måneder siden fik vi den store glæde at vi fik tilladelse til at kystsikre, til at bygge granithøfder, så fiskerne kan få en større forstrand – et meget stort ønske fra Trankebars fiskere. Hvert efterår river havet flere meter af kysten og de sidste 50 år er der forsvundet omkring 150 meter af stranden og flere af de gamle danske gader og huse er taget af havet. Planen er, at vi skal lave ca. 1 km granitkystsikring og firmaet Bestseller, der arbejder sammen med os, vil lade de arbejdsløse fiskerkvinder plante mangrove omkring halvanden km. i hver retning. I alt vil vi sammen kystsikre 4 km. kystlinie.

Status pr. 1. november: Karin, Viggo og Bent er lige hjemkommet fra en måneds

ophold i Trankebar. Det første læs granitsten er lagt på kysten. Til januar starter Nationalmuseet med at hjælpe os med renovering af gravstederne på Nygade Kirkegård. En samlet kystsikring vil koste et sted mellem 5 og 10 millioner. Pengene må og skal findes. Der må da være flere end os, der mener det er værd at bevare Trankebar?

Vi forhandler om køb af den tidligere danske lægebolig Van Theiligens Hus på Kongensgade.

Vores statsminister har fortalt mig, at han kommer til Trankebar under et indisk statsbesøg til foråret. Til sommer skal der fejres 300 års fødselsdag for misionæren Ziegenbalg og til august starter Galathea 3, et dansk ekspeditions-skib, der i oktober 2006 anløber Trankebar og ankrer op på reden ud for Fort Dansborg.

Foreningen Trankebar og De Danske Marineforeninger modtager skibet sammen med byens borgmester. Jeg har haft møde med ekspeditionslederen og foreslået et dykkerprojekt vi har lavet i samarbejde med marinearkæologerne i Roskilde. Når der ligger mønter i havet, så ligger der garanteret også meget andet. Og så ved jeg hvor der ligger et vrak fra 1776 – på 9 meter vand – og Kronprinsen skulle være vild med at dykke. Han er protektor for Galathea.

Jeg har inviteret hans mor Margrethe til at tage imod, sammen med os inde på stranden, når vi har hejst flagene på Dansborgs tårn – det indiske og det danske som tegn på det gode venskab vore 2 nationer imellem. Jeg glæder mig.

*Mere om Trankebar på:
www.vestfynsefterskole.dk
og Foreningen Trankebars hjemmeside:
www.trankebar.net.*

Uddeling af »gaver« fra Danida i Kongensgade. I baggrunden ses den gamle Landport.

Skovstrup Jordbrugs 8-årige historie

VIRKSOMHEDSPORTRÆT

Én landmand ved meget, fem landmænd ved fem gange så meget!

Det var en af grundene til, at vi i 1998 blev enige om, at lægge vores jord ind i et driftsfællesskab, som vi valgte at kalde Skovstrup Jordbrug I/S. (ca. 450 ha.)

Driftsselskabet i vort tilfælde betyder, at jorden er lagt sammen, men den enkelte landmand ejer stadig hver sin del, og den animalske produktion er holdt helt uden for.

Vi var fem landmænd, hvis jorde rent geografisk lå passende for et samarbejde. Det var Jens Erik la Cour Jensen, Hans Christian Rasmussen, Jens Skov Rasmussen, Bjarne Serup Pedersen og Bent Østerskov, der alle tidligere havde haft mere eller mindre samarbejde på kryds og tværs. Bjarne og Bent havde haft et samarbejde om såning og høst i mange år. Bjarne spurgte allerede efter høsten 1996, om ikke Bent kunne tænke sig, at passe hele hans markbrug. Den ide var Bent straks med på, og muligheden for, at der kunne være flere med, blev overvejet. Resultatet af nogle sonderinger blev, at de andre tre også gik med.

Det første møde blev holdt i april 1997, hvor tanker og ideer blev drøftet. Der var nogle, der havde svært ved at opgive tanken om selvstændigheden i markbruget. Det svingede op og ned, mens vi holdt en del møder. Men efterhånden modnedes tanken, og hurtigt kom der både en økonomikonsulent og en maskinkon-

sulent med. Nu fulgte en masse møder, hvor detaljerne skulle drøftes. Det første, der skulle tages stilling til var, hvilken selskabsform vi skulle vælge. Vi kom hurtigt til den konklusion, at det skulle være et interessentskab. Det ville stille selskabet stærkere over for kreditorer og andre samhandelsparter end et aktieselskab ville, idet vi på denne måde alle hæfter solidarisk.

På hvert møde havde hver især oplæg med, der skulle gennemdebatteres. Vi fik alle sammen luft for de problemer vi sad inde med. Der blev simpelthen regnet på alt, før vi tog stilling til de enkelte forhold. Blandt andet kan nævnes, at vi måtte være enige om værdien af den jord, vi lagde ind i driftsfællesskabet. Vi blev hurtigt enige om, at vi havde lige dårlig jord alle sammen, så det ville ikke kunne gi` anledning til problemer i forhold til senere afregning. Der blev også korrigeret for størrelsen af marker, men da vi alle har både store og små marker, er det ikke noget der rykker særligt meget, men det vigtige er, at det er drøftet, så alle er tilfredse.

Afregningsformen var en vigtig del af fodarbejdet. Overskuddet bliver fordelt i forhold til det antal hektar, man hver især har indskudt.

Det var ikke kun de hårde facts, der blev drøftet. De bløde værdier var nok så vigtige. Man skulle kunne føle sig tryk ved hinanden og have gensidig tillid. Vi

skulle udvise loyalitet og frem for alt ikke gå i små sko, da millimeterretfærdighed umuligt kan praktiseres i denne form for virksomhed.

Da kontrakten var en realitet i slutningen af 1997, kom der også en jurist ind i billedet, som gennemgik kontrakten og fik den tilpasset, så den var juridisk bindende. Vi mener selv vi fik lavet en meget brugbar kontrakt, der giver den enkelte tryghed i driftsfællesskabet. Vi får den tilpasset jævnlige, i takt med udviklingen af strukturen i landbruget og de lovmæssige krav, der løbende ændres.

Maskinparken blev tilpasset, ved at maskinkonsulenten blev bedt om at hjælpe med at finde ud af, hvad fællesskabets maskinpark skulle bestå af. Samtidig vurderede han i samarbejde med os, hvilke af de eksisterende maskiner der kunne bruges, og hvilken pris de kunne indgå i fællesskabet med. Resten af de gamle maskiner – og det var de fleste – blev solgt på en fælles aktion. Det, der ikke blev solgt, blev sendt til Litauen. Derefter blev de nye maskiner købt ind. Vi købte maskiner for omkr. 3,5 mill. kr.

Vi oplevede, at vi var blevet en særdeles attraktiv kunde både hos banker, maskinhandlere, foderstofforhandlere og olie-selskaber, hvilket var meget mere end vi forventede.

F.eks. var en olieforhandlers kommentar: Jer vil jeg ha' som kunde – koste hvad det vil.

Det var helt tydeligt, at der var en vis reklameværdi i at komme til at handle med os, da det var det første driftsfællesskab af sin art.

I øvrigt var vi ude for mange kommentarer. F.eks. skrev en avis: Mon de er blevet helt tovli'e og helt kommunistiske i ho'erne, og videre blev vi sammenlignet med gamle sovjetiske kollektivbrug.

Disse betragtninger var vi naturligvis slet ikke enige i.

Vores indgangsvinkel til fællesskabet var helt klart at effektivisere og at spare på maskinomkostningerne. Som eks. kan nævnes, at vi tilsammen havde 11 traktorer, som blev reduceret til 3 store efter sammenlægningen. Vi forventede også en bedre driftsledelse i marken, samtidig med at dem med dyrehold i højere grad kunne koncentrere sig om deres dyr. Jens og Jens Erik begge med sohold og Bjarne med kvæg havde alle planer om udvidelse af deres besætninger.

Fordelen ved at al jorden ligger i driftsfællesskabet er, at der kun skal laves én markplan, én gødningsplan, én eu-ansøgning o.s.v. Det er ligeledes en fordel, at man kan udføre markarbejdet mest praktisk uden at skele til, hvis jorden er.

Vi har alle følt det som en lettelse, at vi nu er flere om de store tunge beslutninger.

Da vi startede i 1998 blev Hans Chr. og Bent ansat på fuld tid i I/S'et. Bent som driftsleder og Hans Chr. som medarbejder. Begge havde i forbindelse med opgivet svineproduktionen. Hans Chr. valgte imidlertid efter et par år at træde ud af

driftsfællesskabet. Han forpagtede nu sin jord ud som dog stadig forblev i I/S'et, og han fortsatte sin ansættelse på samme vilkår som tidligere.

I landbrugets højsæsoner trækkes der på de øvrige I/Sdeltagere – enten dem selv eller nogle af deres ansatte.

I de efterfølgende år er jordarealet forøget hvert år enten i form af forpagtning eller ved køb af nye ejendomme. På nuværende tidspunkt er der ca. 830 ha. På trods af det øgede areal oplevede vi, at omkostningerne var højere, end vi havde forventet. Dette hænger sammen med at alle arbejdsopgaver nu er aflønnet. Førhen, da vi var hver for sig, udførte man arbejdsopgaverne uden at regne på, hvad de var værd. F.eks. kunne hele familien hjælpe til med at samle sten, uden at der blev sat »pris« på det.

Et led i vores omkostningsjagt var at finde nye samarbejdspartnere. Erik Frederiksen, som tidligere havde vist interesse for samarbejdet, var et oplagt emne. Erik, som i forvejen arbejdede sammen med Peter Jensen indgik begge i et maskinsamarbejde med Skovstrup Jordbrug I/S i 2003. Dette samarbejde betyder, at vi i dag totalt driver ca. 1250 ha fordelt på godt 300 marker, dog er det »kun« godt 200, der er med i omdrift. Det påvirker naturligvis effektiviteten med så mange forholdsvis små marker. Det kræver, at man får lavet en markplan, der tager hensyn til afgrødevalg i de enkelte områder, således at man ikke får for meget ledigkørsel med maskinerne.

Samarbejdet betyder at maskiner og arbejdskraft bliver udnyttet optimalt, trods at det, der er kommet mere mandskab og flere maskiner til.

Hvis vi ser på hele samarbejdet, er vi i gennemsnit vokset med 100 ha. pr. år. Om vi fortsætter i det tempo er svært at sige, men strukturudviklingen i landbruget går hurtigt. Årsagen til, at vi får mere og mere jord er ikke fordi, det er nogen speciel god forretning at drive planteavl. Men idet at husdyrproduktionen løbende bliver udvidet, kræver det stadig mere jord, for at opfylde harmonikravene, hvilket vil sige, at der er balance mellem husdyr og jord.

Når man driver en virksomhed af denne slags, er man nødt til at færdes med store maskiner på de forholdsvis små kommuneveje. Det kan ikke undgås at vi af og til skal flytte husdyrgødning over længere afstande og det vil ofte give gener for de omkringboende. Dette er vi meget opmærksomme på, og vi forsøger at minimere disse gener mest muligt. Vi forsøger at rense vejene hver aften efter endt arbejde.

Vores facon at drive landbrug på vil ikke være den rigtige for alle, og vi missionerer ikke for, at alle skal efterligne os. Men for os er fordelene ved at gøre tingene i fællesskab så indlysende, at vi ikke kunne forestille os at gå tilbage til den gamle metode, hvor hver mand drev sin gård for sig selv. Vi er mere effektive og rationelle sammen, og arbejdsmæssigt er der store fordele for alle.

Team Tommerup

ÅRETS SPORTSPRÆSTATION

Lions Club Tommerup har i år tildelt projektet Team Tommerup titlen som årets sportspræstation. Med titlen følger 5000 kr. + en pokal. Som det fremgår af artiklen er pengene brugt på en uforglemmelig tur til Italien.

Team Tommerups talentfulde juniorfodboldspillere havde en dejlig oplevelse, da de i skolernes efterårsferie var i Italien. Målet for rejsen var byen Garda ved Gardasøen. Her deltog drengene i en stor fodboldturnering »Limone-Cup« – en årligt tilbagevendende turnering med deltagelse af flere tusinde unge sportsudøvere.

Turen til Italien var kulminationen på en fantastisk positiv sæson, hvor Team Tommerups to juniorhold efter mange hårde træningseftermiddage og en masse spændende turneringskampe sluttede som henholdsvis nr. 1 og 2 i deres fodboldturneringer.

Navnet »Team Tommerup« dækker over det samarbejde som er etableret mellem Brylle Boldklub og Tommerup Boldklub i ungdomsrækkerne for de 10-17-årige spillere. Spillerne på et hold kommer typisk fra både Brylle, Knarreborg og Stationsbyen.

Milan-PSV

Lørdag d. 15. oktober drog 17 spillere, 2

Højt humør på lægterne!

ledere og 3 familiemedlemmer så af sted til en uges ophold i Italien. Opholdet i Italien bød, foruden fodboldturneringen, på en lang række oplevelser, hvor den største oplevelse var besøget på San Siro Stadion i Milano. Her overværede truppen fodboldopgøret i Champions League-turneringen mellem AC Milan og PSV Eindhoven med deltagelse af nogle af verdens bedste fodboldspillere. En

fantastisk oplevelse at være tilskuer på det kæmpemæssige stadion med plads til 85000 tilskuere. Kampen endte 0 - 0.

Mange oplevelser

Kent Meistrup Hansen, som var med som leder på turen, fortæller: »Vi boede på 3-sengs værelser på hotel i Garda – i sig selv en oplevelse for drengene at være på ferie uden forældre under sådanne forhold.

Team Tommerup's juniorspillere foran San Siro i Italien.

»Teamtalk« inden en vigtig kamp!

Og så var vi så heldige at have bussen og de to chauffører til vores rådighed under opholdet i Italien. Det betød at vi kom på sight-seeing i området hver dag, så drengene fik set en pæn bid af Italien, inklusive storbyerne Milano og Verona. Og det var jo væsentligt for udbyttet af turen, at drengene fik set andet end fodboldbaner, når nu vi var rejst helt til Italien. En økonomisk håndsregning fra Lions Club gjorde det muligt at få dækket de ekstra transportudgifter til parkering og motorvejsafgifter på udflugterne; så det var vi virkelig glade for.«

Og en af juniorspillerne tilføjer: »Det har været en rigtig god tur. Der dukker minder op i hovedet hver dag – noget sjovt vi oplevede. Det var bare så sjovt. Jeg glemmer aldrig den tur!«

En social tur

Team Tommerup blev i øvrigt nummer tre i deres turnering i Limone-Cup, som blev vundet af Tilst. Men Limone-Cup er en fodboldturnering, hvor først og fremmest det sociale er i højsædet.

Kent Meistrup Hansen: »Og det sociale var virkelig i højsædet i Italien, hvor drengene råhyggede sig med hinanden.

Det var derfor også let at være leder på turen, for drengene opførte sig eksemplarisk. Det var også en fornøjelse at opleve, hvordan de fandt sammen med fodboldholdet fra FC Skanderborg, som vi delte bus og hotel med. Der opstod hurtigt et venskab mellem spillerne, som i løbet af ugen blandede sig på kryds og tværs. Kanon!«

Team Tommerup = fornuft

Team Tommerup er som nævnt navnet på det samarbejde, som Brylle Boldklub og Tommerup Boldklub har omkring de to fodboldklubbers ungdomshold. Et succesfuldt samarbejde, som blev indledt tilbage i år 2001.

Om samarbejdet siger John Ejlskov, den ene af juniorenes to trænere: »Da samarbejdet blev etableret i 2001 var jeg træner for lilleputterne (10-12 år), altså de drenge, som nu er blevet juniorer (14-16 år). Situationen dengang var at Brylle havde et halvt hold og Tommerup Boldklub havde halvandet hold. Ved at slå kludene sammen fik vi skabt to slagkraftige hold til glæde for en hel masse spillere, som ellers ville være stoppet. Hvis ikke der var blevet etableret et samarbejde, ville vi i

dag have svært ved at stille med bare et juniorhold. Så... positivt!«

Teamsamarbejdet har betydet at forældre må køre lidt mere til træning og kampe, men de har været gode til at finde ud af kørselsordninger, og det har der været god forståelse for. Det sociale bånd mellem foreningerne er også blevet styrket, for eksempel holder de to klubber en årlig træner-, medhjælper-, dommer- og bestyrelsesfest sammen.

Poul Krog, som er ungdomsformand i Brylle Boldklub, siger det sådan: »Samarbejdet har fra starten været baseret på at begge klubber er ligeværdige samarbejdspartnere. Et samarbejde på helt lige vilkår. Det betyder eksempelvis, at klubberne er enige om at der både trænes og spilles kamp i Brylle og Tommerup hele sæsonen, og at vi hjælper hinanden med at finde trænere og hjælpere til holdene.«

Fremtiden i Ny Assens kommune

Klubberne har så gode erfaringer med at arbejde sammen, at de måske kunne finde på at samarbejde med andre klubber, især på junior og ynglingeniveau, hvor der godt kunne bruges nogle flere spillere. Dertil kommer, at snart vil en funktionelle ny og flot kunststofbane stå klar på Tommerup Boldklubs anlæg, hvilket i sig selv vil være meget attraktivt for alle klubber.

Kenneth Simonsen, Tommerup Boldklubs ungdomsformand, tør godt tage et forsigtigt kig i krystalkuglen: »Vi har ingen konkrete planer i øjeblikket, men ser muligheder i flere af omegnsklubberne i den nye Assens kommune. Klubberne har svært ved at etablere hold alene. Et samarbejde vil være til stor gavn for de ældste ungdomsspillere, idet vi så vil have mulighed for at kunne stille med flere og stærkere hold, og det kunne således også være et fint signal at sende til den nye Assens kommune, at foreningerne kan finde ud af at samarbejde endnu mere omkring ungdomsspillerne, og vise, at vi tager et socialt ansvar for de unge mennesker i kommunen.«

»San Siro before kick-off«.

Over alle grænser

Af Finn Balle Kjeldsen,
YFU Tommerup

I 1947 rejste en amerikansk dame med fly fra Danmark til Holland. Hendes navn var Rachel Andresen. Det danskklingende efternavn havde hun fået ved at gifte sig med en dansker med efternavnet Andresen. Flyveturen fra Danmark foregik, efter at Rachel Andresen sammen med sin mand havde besøgt hans familie i Danmark.

Ødelæggelser overalt

Flyrejsen til Amsterdam gjorde et uudsletteligt indtryk på Rachel Andresen. Hun skrev i sin dagbog:

»Vi kom til Amsterdam med fly fra København. Vi fløj over Tyskland og så bombekrater og ødelæggelser. Lufthavnen var ikke andet end nogle få skure. Da vi kørte ind i byen, så vi trøstesløshed, bunkere langs med vejen, små flag hvor mennesker var blevet dræbt; alle træerne var væk... Jeg spekulerede på, hvordan det nogensinde skulle blive muligt at genopbygge, hvad der var blevet ødelagt. Og endnu mere vigtigt, hvad var der blevet ødelagt i menneskers liv og hjerter. Hvad kunne jeg overhovedet gøre?«

Sådan begyndte det

Da Rachel Andresen efter besøget i

Danmark kom tilbage til sit hjem i staten Michigan i USA, fik hun gennem det lokale kirkeråd arrangeret, at unge tyskere kom på ophold hos værtsfamilier i USA. Der var tale om unge mellem 15 og 18 år. De opholdt sig i USA et skoleår. For Rachel Andresen var det vigtigt at få de unge ud af det krigshærgede land Tyskland, der var præget af nød og elendighed, og det var vigtigt for hende, at de kom til at opleve et andet samfundssyn end det nazistiske.

Disse udvekslinger blev begyndelsen til det, der nogle få år senere blev til Youth For Understanding i USA. Organisationen blev dannet med det udtrykkelige formål at fremme mellemfolkelig forståelse, uafhængig af religion, ideologi, race og personlig orientering. Siden da er langt mere end 200.000 unge udvekslet gennem Youth For Understanding eller YFU, som organisationen kaldes i daglig tale. Og udvekslingerne er ikke kun gået til USA. Udvekslingstanken bredte sig til flere og flere lande, og i dag udveksles der på kryds og tværs mellem flere end 50 YFU-organisationer verden over.

Også i Tommerup

I 1960 blev den første dansker – for øvrigt fra landsbyen Farstrup på Nordfyn – udvekslet gennem YFU. Det blev begyndelsen til den danske YFU-organisation.

Den fik i 1983 hovedkvarter i Tommerup Stationsby.

Fredelig sameksistens

Som nævnt havde udvekslingerne i starten til formål at skabe grundlag for fredelig sameksistens mellem forskellige lande og kulturer. Sådan er det fortsat.

I kølvandet på Sovjetunionens sammenbrud opstod der således blandt mange i Øst- og Centraleuropa et meget stærkt ønske om mellemfolkelig kontakt med den øvrige del af Europa. YFU i Tommerup var med i forreste række i den proces.

Nogle få måneder efter at Estland i 1991 havde erklæret sin uafhængighed af Sovjetunionen fik YFU henvendelser fra et par estiske borgere om muligheden for at starte udveksling mellem Estland og Danmark, og i 1992 kom de første estiske udvekslingsstudenter gennem YFU til Danmark. Siden fulgte mange flere, og i dag er YFU-organisationen i Estland en af de større i Europa.

Hvad de mange udvekslinger mellem Estland og Danmark har betydet og vil betyde i fremtiden kan slet ikke overvurderes. Det direkte, personlige møde mellem mennesker fra forskellige kulturer skaber en forståelse og indlevelse, som meget vanskeligt kan skaffes på anden vis. En amerikaner, som var på YFU's program i Danmark i år, udtrykte det på denne måde:

»Lige da jeg kom til Danmark, syntes jeg, der var mange forskelle mellem USA og Danmark. Det er der også, men mellem mennesker er der også mange ligheder. Gennem de mange samtaler med min værtsfamilie om aftenen kom jeg til at indse, at når alt kommer til alt, er vore bekymringer de samme, og det er vore drømme og forhåbninger også«.

Foreningstanken eksporteres

Det er ikke blot de enkelte unge, der har været udvekslet, som har fået noget ud af udvekslingerne. Ledere fra den spæde YFU-organisation i Estland kom til Danmark for at se nærmere på, hvordan YFU-Danmark som forening fungerer. De estiske ledere syntes så godt om modellen, at de i deres egen organisation indførte den samme foreningsmæssige struktur, som er så udbredt overalt i Danmark.

De fik kendskab til, hvordan en forenings udvikling og drift klares af frivillige i en demokratisk struktur fastlagt af foreningens egne medlemmer. I Danmark er foreningsaktivitet noget de fleste mennesker har kendskab til og erfaring med, men sådan var det ikke i Estland, der med en fortid som en del af Sovjetunionen ikke havde nogen demokratisk tradition at bygge på.

YFU's udvekslinger er således med til at yde et lille, men særdeles vigtigt, bidrag til helingen af det Europa, som i årtier var skarpt adskilt i øst og vest og uden nogen nævneværdig kontakt henover jerntæppet mellem almindelige mennesker. For os i den vestlige verden var Østeuropa og Sovjetunionen lukket land, og det forholdt sig på samme måde omvendt. Og netop lukketheden udgør en farlig grøbund for fordomme, mistro og fremmedhad.

Personlig udvikling

Mens YFU's udvekslinger yder et vigtigt bidrag til fredelig sameksistens mellem de lande, hvor udvekslingerne foregår, er de også med til at styrke den enkelte udvekslingsstudents personlige og faglige udvikling. Som udvekslingsstudent lærer man værtslandets sprog. Man lærer ikke blot at beherske det, så det kan bruges ubesværet i alle dets nuancer. Ligeså vigtigt er det, at man – ved at leve et skoleår i et fremmed land – lærer den kultur, der bærer sproget, at kende.

Det at kunne begå sig ubesværet på et fremmedsprog og få kommunikeret det, man har på hjerte, og det at kunne begå sig sprogligt i kulturel forstand læres bedst i det fremmede. Og netop det at kunne begå sig sprogligt og kulturelt er efterspurgt kvalifikationer i dagens verden.

Anerkendelse

Heldigvis nyder udvekslingstanken anerkendelse i brede kredse. Udvekslingerne fra Estland havde ikke nået det omfang, de har fået, hvis ikke Demokratifonden under det danske udenrigsministerium havde ydet økonomisk støtte. Støtten gik direkte til konkrete udvekslinger, men også til den ledermæssige udvikling. Tilsvarende er der også tilført støtte til andre dele af Østeuropa.

Et andet eksempel på anerkendelse af udvekslingstanken er, at det japanske udenrigsministerium i 2005 indbød unge fra hele EU til at tage på sommerudveksling i Japan – vel at mærke på den japanske stats regning. Fra hvert EU-land rejste en ung til Japan for i nogle uger at bo hos en japansk værtsfamilie, gå i japansk skole og i det hele taget opleve Japan og japansk levevis. Der var naturligvis

glæde i den internationale YFU-verden over, at det japanske udenrigsministerium valgte netop YFU til at formidle disse udvekslinger. På YFU-kontoret i Tommerup glædede man sig særligt over, at det japanske stipendium blev tildelt en ung fra Tommerup kommune, idet borgere i området gennem årene har vist stor gæstfrihed over for YFU's udvekslingsstudenter. Stipendiet fra Japan blev af den japanske ambassade i Danmark tildelt Joy Murrekilde Chirinzi fra Nårup.

Om sit ophold i Japan fortæller Joy bl.a.

Jeg måtte i skole næste dag. Det var meget anderledes. Lige pludselig havde jeg 40 nye klassekammerater, alle piger, som var meget ivrige efter at snakke med mig. Da mit japanske ordforråd ikke var så udviklet, var det en blanding af engelsk og japansk. Men de var meget positive, og hele klassen klappede, da jeg havde introduceret mig selv på japansk. Det slog mig, at havde det været i Danmark, ville de fleste af eleverne have leet, hvis en fremmed havde prøvet at sige noget på dansk.

Min første skoledag var noget hård. De havde matematik, japansk, seksualundervisning, fysik, hvor de havde en prøve, og sidst men ikke mindst engelsk, hvor vi så en film. Men jeg var virkelig glad for at være der, og disciplinen var meget forskellig fra niveauet i Danmark. Eleverne respekterede virkelig deres lærer, og tilsvarende respekterede læreren dem.

Man må sige, at den fortvivlelse, Rachel Andresen følte, da hun oplevede krigens ødelæggelser i Europa, blev omsat til en konstruktiv idé, der bar langt ind i fremtiden.

